БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | № 248 (16.331). | 23 октябрь 1975 йил, пайшанба | Баҳоси 2 тийин.

ВЕНЕРАНИНГ БИРИНЧИ СУНЪИЙ ЙЎЛДОШИ

ВЕНЕРА ПЛАНЕТАСИ ЮЗИНИНГ БИРИНЧИ ТАСВИРИ

ТАСС АХБОРОТИ

Совет фани ва техникаси Венера планетасини тадқиқ этишда яна ажойиб муваффақиятга эришди.

1975 йилнинг 22 октябрида «Венера-9» планетапараро автомат станцияси 136 суткалик учиш давомида 300 миллион километрдан зиёд масофани ўтиб, Венера теварагидаги орбитага чиқди ва Венера планетасининг тарихида биринчи сунъий йўлдош бўлиб қолди.

Станциянинг туширилувчи аппарати Венера юзига оҳиста қўнди. Венера планетаси атмосфераси шароитларида ердагидан 90 баравар катта босим ҳамда цельсий ҳисоби билан 485 градус температурада аппарат қўнган жойда биринчи марта планета юзининг ноёб тасвири олинди.

Планетапараро траектория бўйлаб учиш чоғида «Венера— 9» автомат станцияси билан 90 марта алоқа сеанси ўтказилиб, шу сеанслар чоғида станциянинг учиши бошқариб борилди, станция ичидаги системаларнинг ҳолати контроль қилиб турилди, ҳаракат траекториясининг параметрлари ўлчанди ҳамда космик фазода ўтувчи физик жараёнлар илмий тадқиқотли ўтказилди.

Станция планета атрофидаги фазонинг ҳисоблаб қўйилган нуқтасига чиқишини таъминлаш ҳамда туширилувчи аппарат ажраши ва Венера атмосферасига киришига зарур шароитларни яратиш учун станциянинг учиш траекторияси икки марта ростлаб қўйилди.

Автомат станция Венера атмосферасига киришидан икки сутка олдин 20 октябрда туширилувчи аппарат ажради. «Венера—9» станцияси туширилувчи аппарати ажраганидан сўнг 22 октябрда Венера сунъий йўлдоши эллиптик орбитасига ўтказилди. Орбитанинг планета юзидан минимал баландлиги 1500 километрга ва айланиш даври икки суткага яқинлашади.

Йўлдошга ўрнатилган илмий аппаратлар Венера атмосферасининг кимёвий таркибини ва физик характеристикаларини, булутлари, структураси, магнит майдонини, планета қуёш елидан ўтиш зонасида плазма характеристикаларини тадқиқ этишга мўлжалланган.

22 октябрь Москва вақти билан соат 6 дан 58 минут ўтганида туширилувчи аппарат секундига 10.7 километр тезликда Венера атмосферасига кирди. Атмосферадаги аэродинамик тормозланиш жараёнида туширилувчи аппарат учиш тезлиги секундига 250 метрга қадар пасайди ва шундан сўнг станция ичидаги автоматика парашют системасини ишга солди. Парашютда тушиш чоғида планетанинг булут қатлами биринчи марта комплекс равишда тадқиқ этилди.

50 километр баландликда парашют системаси ажради, шундан сўнг туширилувчи аппарат аэродинамик тормозланиш системасидан фойдаланган ҳолда пасайишни давом эттирди ва Москва вақти билан соат 8 дан 13 минут ўтганда Венера юзига оҳиста қўнди.

Туширилувчи аппарат конструкцияси планета атмосферасидан ўтиш ва унинг юзида ишлаш даврида ичидаги системалар ва илмий аппаратлар нормал ишлаб туришини таъминлади.

Туширилувчи аппарат пасаяётганида ва аппарат қўнгач 53 минут мобайнида унга ўрнатилган илмий аппаратлар ёрдамида планета атмосфераси ва юзи тадқиқ этилди, шунингдек қўниш жойининг тасвири юборилди. Туширилувчи аппарат берган сигналларни Венера сунъий йўлдоши қабул қилиб олиб, ерга юбориб турди.

Планетанинг булут қатлами тўғрисида, Венера атмосферасининг оптик характеристикалари ва параметрлари ҳақида, планета юзининг ёритилиш шароитлари ҳақида, шунингдек қўниш жойидаги заминнинг физик хоссалари ва характери тўғрисида маълумотлар олинди.

Венера планетасининг сунъий йўлдоши — «Венера—9» автомат станциясининг ичига Владимир Ильич Ленин барельефи туширилган вимпель ўрнатилган. Туширилувчи аппаратда СССР давлат гербининг тасвири ишланган вимпель ўрнатилган.

«Венера— 10» автомат станцияси учишни давом эттирмоқда. У 22 октябрда ердан 84 миллион километр ва Венерадан 872 минг километр масофада эди. Бу станция 25 октябрда Венера чеккаларига етиб боради.

Олис космик алоқа маркази «Венера-9» ва «Венера-10» автомат станцияларини ҳамон бошқариб турибди.

Венера планетасини биринчи марта бир вақтда туширилувчи аппарат ҳамда планета сунъий йўлдоши ёрдамида ноёб комплекс илмий тадқиқ этиш маълумотлари ишлаб чиқилмоқда ва ўрганилмоқда.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди бўсағаларида совет космонавтикаси эришган янги улуғвор муваффақият— Советлар мамлакати илмий-техника тараққиётининг, совет халқи ижодий ташаббусларининг ажойиб далилидир, космик фазони ўзлаштиришга қўшилган муносиб ҳиссадир.

БЕШ ЙИЛЛИКНИНГ ДАДИЛ ОДИМИ

1975 ЙИЛ ТЎҚҚИЗ ОЙЛИК СССР САНОАТИНИНГ ДАВЛАТ ПЛАНИНИ БАЖАРИШ ЯКУНЛАРИ ТЎҒРИСИДА

СССР МАРКАЗИЙ СТАТИСТИКА БОШҚАРМАСИНИНГ АХБОРОТИ

Саноат ходимлари КПСС XXV съездини муносиб кутиб олиш ва тўққизинчи беш йилликнинг якунловчи йили планини муддатидан илгари бажариш учун социалистик мусобақани кенг авж олдириб, маҳсулотни реализация қилиш ҳажми, меҳнат унумдорлигини ошириш ва буюмларнинг кўпгина муҳим турларини ишлаб чиқариш юзасидан тўққиз ойлик планини ошириб бажардилар. Пландан ташқари беш миллиард сўмлик маҳсулот реализация қилинди. Саноат ишлаб чиқаришининг ўсиши ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан йиллик планда белгиланган 6,7 процент ўрнига 7,8 процент бўлди.

Саноатнинг айрим тармоқларида маҳсулот ишлаб чиқариш 1974 йилнинг тўққиз ойидагига нисбатан қуйидагича кўпайди:

Электрэнергетика	5 процент
Ёқилғи саноати	7 процент
Қора ва рангли металлургия	5 процент
Химия ва нефть химияси саноати	11 процент
Машинасозлик ва металл ишлаш	11 процент
Ўрмон, ёғочсозлик ва целлюлоза—қоғоз саноати	6 процент
Бинокорлик материаллари саноати	7 процент
Енгил саноат	6 процент
Озиқ-овқат саноати	6 процент
Маданий-маиший хўжаликбоп моллар ишлаб чиқариш	9 процент

Тўққиз ойлик планни барча умумиттифоқ ва иттифоқ-республика саноат министрликлари ва барча иттифоқдош республикалар ошириб бажарди.

Айрим министрликлар бўйича маҳсулотни реализация қилиш планининг бажарилиши ва саноат ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтириш ва меҳнат унумдорлигини ошириш суръатлари қуйидагича бўлди:

Умумиттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари ҳамда идоралари	Маҳсулотни реализация қилиш тўққиз ойлик планининг бажарилиш проценти	1975 йил тўққиз ойи мобайнида 1974 йилнинг тўққиз ойидагига нисбатан процент ҳисобида: ишлаб чиқариш ҳажми	меҳнат унумдорлиги
Энергетика ва электрлаштириш	101	106	103
Нефть саноати	102	107	107
Нефтни қайта ишлаш ва нефть химияси саноати	101	109	107
Газ саноати	104	117	112
Кўмир саноати	101	103	103
Қора металлургия	100.1	105	104
Рангли металлургия	100	105	104
Химия саноати	100,6	111	108
Оғир ва транспорт машинасозлиги	100,7	104	103
Энергетика машинасозлиги	100,4	106	104
Электротехника саноати	100,9	109	107
Химия ва нефть машинасозлиги	101	109	107
Станоксозлик ва асбобсозлик саноати	101	111	108
Приборсозлик, автоматлаштириш ва бошқариш системалари воситалари	102	116	112
Автомобиль саноати	102	109	108
Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги	102	109	108
Чорвачилик ва озуқа ишлаб чиқариш учун машинасозлик	100,9	110	107
Қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлиги	101	108	107
Енгил ва озиқ-овқат саноати ва рўзғор асбоблари учун машинасозлик	100,4	108	106
Ўрмон ва ёғочсозлик саноати	102	106	106
Целлюлоза — қоғоз саноати	102	107	106
Бинокорлик материаллари саноати	101	107	106
Енгил саноат	101	106	105
Озиқ-овқат саноати	103	105	104
Гўшт ва сут саноати	102	107	105
Балиқ хўжалиги	102	107	105
Тайёрлов	103	106	103
Медицина саноати	102	112	110
Микробиология саноати бош бошқармаси	103	125	115

Қуйида иттифоқдош республикаларда (иттифоқ бўйсунишидаги саноатни ҳам қўшиб) маҳсулотни реализация қилиш планининг бажарилиши ҳамда ишлаб чиқариш ҳажмини ва меҳнат унумдорлигини ошириш суръатлари тўғрисидаги маълумотлар келтирилади:

	Маҳсулотни реализация қилиш тўққиз ойлик планининг бажарилиш проценти	1975 йил тўққиз ойи мобайнида 1974 йилнинг тўққиз ойидагига нисбатан процент ҳисобида: ишлаб чиқариш ҳажми	меҳнат унумдорлиги
РСФСР	101,5	107,3	106,2
Украина ССР	101,2	107,5	105,6
Белоруссия ССР	101,9	110,7	108,1
Ўзбекистон ССР	104,5	110,4	106,1
Қозоғистон ССР	101,3	106,0	103,9
Грузия ССР	103,4	110,6	108,1
Озарбайжон ССР	101,8	110,0	107,3
Литва ССР	102,2	108,9	107,1
Молдавия ССР	101,8	110,3	105,8
Латвия ССР	101,5	106,4	106,3
Қирғизистон ССР	101,5	108,0	104,7
Тожикистон ССР	103,5	109,0	104,8
Арманистон ССР	102,8	109,3	106,0
Туркманистон ССР	103,4	113,3	110,3
Эстония ССР	102,0	107,1	106,7

Умуман мамлакатда маҳсулотнинг энг муҳим турларини ишлаб чиқариш қуйидаги маълумотлар билан характерланади:

	1975 йилнинг тўққиз ойи мобайнида ишлаб чиқарилгани	1975 йил тўққиз ойи мобайнида 1974 йилнинг тўққиз ойидагига нисбатан: процент ҳисобида	кўп, кам (—) ишлаб чиқарилди
Электр энергия—миллиард киловатт-соат	764	106	43,7
Нефть (газ конденцатини ҳам қўшган ҳолда) — миллион тонна	364	107	24,1
Газ—миллиард кубметр	211	111	20,7
Кўмир—миллион тонна	522	102	11,2
Чўян—миллион тонна	77,1	103	2,5
Пўлат—миллион тонна	105	104	3,8

(Давоми учинчи бетда).

КПСС XXV СЪЕЗДИ ШАРАФИГА

РАЙОНЛАР РАПОРТИ

ЧИНОЗ

Тошкент области Чиноз районининг пахтакорлари КПСС XXV съездини ва Ўзбекистон Компартиясининг XIX съездини муносиб кутиб олиш учун ўтказилаётган социалистик мусобақани авж олдириб пахта тайёрлаш халқ хўжалик планини 21 октябрда 101,8 процент, беш йиллик планини эса 109,5 процент бажардилар. Пахтани машинада териш плани 101,8 процент адо этилди.

«Қизил Октябрь», Охунбобоев номли, К. Маркс номли, Киров номли, «Москва» колхозларининг, «Янгиобод» ва «Партия XXIV съезди» совхозларининг пахтакорлари пахта тайёрлаш планининг бажарилишига катта ҳисса қўшдилар.

Район меҳнаткашлари тўққизинчи беш йилликнинг якунловчи йилида ялпи пахта етиштиришни 37 минг тоннага етказиш, давлатга пландан ташқари қўшимча 7 минг тонна пахта сотиш, барча қишлоқ хўжалик экинларини йиғиштириб олишни қисқа муддатларда тугаллаш, 1976 йил ҳосили учун кузги-қишки ишларни уюшқоқлик билан ўтказиш мажбуриятини олдилар.

ДЕНОВ

Сурхондарё области Денов райони меҳнаткашлари тўққизинчи беш йилликнинг якунловчи йили учун ўз зиммаларига олган юксак мажбуриятларини бажариш учун ўтказилаётган социалистик мусобақани кенг авж олдириб пахта тайёрлаш халқ хўжалиги планини 21 октябрда бажардилар. Беш йиллик план 103,2 процент бажарилди.

Район колхоз ва совхозлари бу йил давлат тайёрлов пунктларига 71.242 тонна «оқ олтин» етказиб бердилар.

«Ҳазорбоғ», К. Маркс номли совхозларнинг, Охунбобоев номли, Ульянов номли колхозларнинг пахтакорлари пахта тайёрлаш планини районда биринчи бўлиб бажариб, пахта йиғим-теримини ва давлатга пахта топширишни давом эттирмоқдалар.

Район деҳқонлари ўз имкониятларини ҳисоблаб чиқиб, ялпи пахта етиштиришни 80 минг тоннага етказиш, пландан ташқари давлатга 8,8 минг тонна пахта сотиш, барча қишлоқ хўжалик экинларини қисқа муддатларда йиғиштириб олиш, 1976 йил ҳосили учун кузги-қишки ишларни ўз вақтида ўтказиш мажбуриятини олдилар.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИГА, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИГА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Тошкент областининг колхозчилари, совхоз ишчилари, партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари, қишлоқ хўжалиги, сув хўжалиги, тайёрлов органларининг ходимларини меҳнатда эришилган катта ғалаба—давлатга ғалла сотиш юзасидан 1975 йилги социалистик мажбуриятларнинг ва умуман тўққизинчи беш йиллик топшириғининг муддатидан илгари бажарилганлиги билан самимий қутлайдилар.

Область колхоз ва совхозлари ғаллачилик хўжалигини бутун чоралар билан интенсивлаш йўлини амалга ошира бориб, илғор тажриба ва фан ютуқларини практикага кенг жорий этиб, қурғоқчилик ва сув танқислиги сабабли юз берган катта қийинчиликларни енгиб, ҳосил ўрим-йиғимини уюшқоқлик билан ўтказдилар ва давлатга 65 минг тонна дон, шу жумладан 30 минг тоннадан кўпроқ шоли ҳамда 29 минг тонна маккажўхори дони сотдилар. Беш йил мобайнида ғалла қабул қилиш пунктларига 297,5 минг тонна ёки беш йиллик халқ хўжалик планининг 112 проценти миқдорида дон етказиб берилди.

Ана шу улкан меҳнат ғалабасига областнинг барча районлари муносиб ҳисса қўшдилар. Жумладан, Қуйи Чирчиқ районидаги хўжаликлар давлатга 12 минг тонна, Ўрта Чирчиқ районидаги хўжаликлар 10,6 минг тонна, Бекобод районидаги хўжаликлар 7,1 минг тонна, Юқори Чирчиқ районидаги хўжаликлар 7 минг тонна дон сотдилар. Калинин, Чиноз, Орджоникидзе, Янгийўл, Оққўрғон, Бўка, Пскент районларининг колхоз ва совхозлари беш йиллик якунловчи йилида ғалла топшириш халқ хўжалиги планини анча ошириб бажардилар.

Орджоникидзе районидаги «Коммунист» колхозининг Т. Шоғиёсова, Оққўрғон районидаги Ҳ. Олимжон номли колхозининг Ш. Мирзааҳмедов, Юқори Чирчиқ районидаги Свердлов номли колхозининг Элла Хан бошлиқ маккажўхорикорлик бригадалари ва кўпгина бошқа бригадалар ҳар гектар ердан 100-120 центнер маккажўхори дони йиғиштириб олдилар.

Бу муваффақиятга ғаллакорлар, механизаторлар, қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги мутахассислари, областдаги барча меҳнаткашларнинг фидокорона меҳнати натижасида, область партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари ва хўжалик органларининг катта ташкилотчилик ва сиёсий иш олиб борганликлари натижасида эришилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Тошкент областининг партия, совет ва хўжалик органлари, қишлоқ хўжалигининг барча меҳнатчилари бутун куч-ғайратларини сарфлаб шу йилни уюшқоқлик билан тугаллайдилар, деҳқончилик ва чорвачиликнинг бошқа маҳсулотларини тайёрлаш юзасидан социалистик мажбуриятларини бажарадилар, 1976 йилда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлашни кўпайтириш учун мустаҳкам замин яратадилар, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съездини муносиб кутиб оладилар, деб қатъий ишонч билдирадилар.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ | ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ

РУС ТИЛИНИ ЎРГАНИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН БУТУНИТТИФОҚ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

РУС ТИЛИ—СОВЕТ ИТТИФОҚИДАГИ ҲАММА МИЛЛАТЛАР ВА ЭЛАТЛАРНИНГ ЎЗАРО МУОМАЛА ВА ҲАМКОРЛИК ТИЛИ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ доклади

Азиз ўртоқлар!

Биз инсониятнинг энг яхши орзу-умидлари ва энг юксак идеаллари рўёбга чиқаётган ажойиб, мўъжизакор даврда яшаб турибмиз. Асрлар бўйи орзу қилиб келинган, эртакларда тараннум этилган нарсалар ҳозир реал воқеликка айланмоқда. Жуда кўп халқларнинг афсоналарида санъаткорларнинг ижодий даҳоси эркинлик ва ақл-заковат салтанатини тасвирлаган эди.

Инсониятнинг энг буюк зотлари асрлар бўйи ягона қардошлик оиласига жипслашган халқлар биргаликдаги аҳил куч-ғайратлари билан Тинчлик, Меҳнат, Озодлик, Тенглик ва Бахт-Саодат жамиятини вужудга келтирадиган порлоқ замонни орзу қилган эдилар

Ўша давр келди. Табаррук диёримизда орзулар ушалди. Совет халқи Ленин партияси раҳбарлигида бутун жаҳон тарихидаги энг адолатли, энг инсонпарвар жамият — коммунистик жамият қуришнинг улуғвор программасини муваффақиятли суратда рўёбга чиқармоқда.

Ватанимиз КПСС XXIV съездидан кейин ўтган давр ичида, тўққизинчи беш йиллик мобайнида иқтисодий қудратни муттасил мустаҳкамлаш, меҳнаткашларнинг моддий фаровонлигини гуркиратиб юксалтириш йўлидан олға томон катта қадам қўйди.

Коммунистик партиянинг навбатдаги XXV съездига тайёргарлик туфайли ҳамма совет кишиларининг меҳнат ғайрати ва сиёсий активлиги қулф уриб юксалди. Ҳамма жойда жонажон ленинчи партиянинг съездини муносиб кутиб олиш учун қудратли умумхалқ социалистик мусобақаси кенг қулоч ёзди. Шуларнинг ҳаммасида меҳнаткашларнинг оммавий ватанпарварлиги, уларнинг партия белгилаган планларни муваффақиятли равишда амалга оширишга бўлган муттасил интилиши ўзининг яққол ифодасини топмоқда.

КПСС XXIV съездидан кейин мамлакатдаги ғоявий ҳаёт анча активлашди. Совет кишиларининг маънавий фаолияти сермазмун ва кўп қиррали бўлиб қолди. СССР халқларининг бузилмас дўстлиги ва бирродарлиги, уларнинг партия ва унинг ленинчи Марказий Комитети теварагидаги бирлиги ҳамда жипслиги йил сайин мустаҳкамланиб, ривожланиб бормоқда. Партия Программасидаги коммунистик ижтимоий муносабатларнинг ривожланиши мамлакатимиздаги барча миллатлар ўртасида ишонч ва яқин ҳамкорликни янада мустаҳкамлашга ёрдам беради, деган қоида ҳақиқатга айланди.

Кейинги вақтда партия Марказий Комитети идеология масалалари юзасидан бир қанча қарорлар қабул қилди, шу қарорларда ғоявий-сиёсий ишни янада такомиллаштириш ва унинг самарадорлигини ошириш йўллари белгилаб берилди.

КПСС Марказий Комитетининг мамлакат мактабларида, олий ва ўрта махсус ўқув юртларида рус тилини ўрганиш ва ўқитиш проблемаларига бағишланган ушбу Бутуниттифоқ конференциясини ўтказиш тўғрисидаги қарори совет кишисини маънавий жиҳатдан камол топтириш тўғрисида партия қилаётган доимий ғамхўрликнинг яна бир ёрқин ифодасидир

Рус тили — улуғ Ленин тилидир, инсониятнинг ўз бахт-саодати учун курашининг тарихий тажрибаси умумлаштирилган ва келажак йўли ёритилган тилдир, илмий ва бадиий тафаккурнинг бебаҳо дурдоналари яратилган тилдир, коинот кашшофлари ва янги турмушни биринчи бўлиб ижод қилганларнинг тилидир.

К. Маркс билан Ф. Энгельс ўз асарларидан бирида тилни «фикрнинг бевосита ифодачиси» деб таърифлаган эдилар. Ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, XX асрда рус тили революцион ҳаракатни жўш урдирувчи куч бўлган илғор, революцион фикрнинг бевосита ифодачиси бўлиб қолди.

Тинчлик, дўстлик ва порлоқ орзу-умидлар тили бўлган рус тили халқлар, миллатлар ва элатларнинг тақдирлари ҳамда эзгу орзуларини бирлаштириб, бир-бирларининг маънавий хазиналаридан баҳраманд қилиб, уларнинг ғоявий бирлигини кучайтириб, маданиятини бойитиб ва бир-бирига яқинлаштириб, шу тариқа уларнинг ҳаммасига тараққиёт ва равнақ йўлидан биргаликда олға боришга ёрдам бермоқда.

Ушбу конференцияга рус тилини ўрганиш ва ўқитиш соҳасидаги мутахассисларгина эмас, шу билан бирга кенг совет жамоатчилиги ҳам зўр қизиқиш билан қараётганлигининг боиси ҳам шудир. Бизнинг мўътабар анжуманимизда ҳамма иттифоқдош республикалардан келган олимлар, муаллимлар, ўқитувчилар, халқ маорифи ва маданият арбоблари қатнашмоқдалар. Шу туфайли биз конференцияни кўп миллатли совет давлатининг барча халқлари маънавий ҳаётидаги муҳим воқеалар жумласига, уларнинг бузилмас дўстлиги ва мустаҳкам ҳамкорлигининг яққол тимсоллари жумласига тўла ҳуқук билан кирита оламиз.

Биз серқуёш Ўзбекистон пойтахтида Москва, Ленинграддан, Россия Федерациясининг бошқа шаҳарларидан, Украина, Белоруссия, Қозоғистон, Грузия, Озарбайжон, Литва, Молдавия, Латвия, Қирғизистон, Тожикистон, Арманистон, Туркманистон, Эстониядан келган азиз меҳмонларимизни чин кўнгилдан табриклаймиз.

Биз ҳаммамиз биргаликда рус тилини ўрганиш ва ўқитиш тажрибасини умумлаштириб, оммалаштириш билан боғлиқ бўлган актуал масалаларни муҳокама қилишимиз лозим.

I. УЛУҒ ВА ҚУДРАТЛИ ТИЛ

Ўртоқлар!

Тил — инсонга ато этилган энг ажойиб қобилиятларнинг бири, унинг меҳнат ва ижод фаолиятидаги энг кучли қуроли эканлиги маълум. Маркс билан Энгельс тил — одамларнинг ижтимоий маҳсули эканлигини, меҳнат билан нутқ инсон ва умуман жамият ривожидаги энг асосий икки восита эканлигини неча марталаб уқтирган эдилар.

Айни тил инсонга коинотнинг жуда мураккаб ва хилма-хиллиги чексиз бўлган сирларини ўрганишга, ўтмиш асрларнинг хазиналаридан баҳраманд бўлишга ва ўз фикрини келажак авлодларга қолдиришга, табиат ва жамият қонунларини билиб олишга, фан, техника ва санъатни олға силжитишга ёрдам беради.

Ҳозир дунёда икки мингдан ортиқ тил бор, уларнинг ҳар бири ўз тарихига эга бўлиб, ривожланишнинг кўпгина босқичларидан ўтган, ҳозирги шаклга киргунча кўпгина ўзгаришларга дуч келган. Ҳар бир тилнинг муайян, ўзига хос фазилатлари бор.

Шу билан бирга муайян тарихий шароитлар тақозоси билан одамзоднинг ривожида алоҳида роль ўйнайдиган жаҳон тиллари деб аталмиш тиллар ҳам борлигини В. И Ленин уқтириб ўтган эди. Рус тили ҳам шундай тиллар жумласига киради.

(Давоми иккинчи бетда).

РУС ТИЛИНИ ЎРГАНИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН БУТУНИТТИФОҚ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ доклади

(Боши биринчи бетда).

Рус тили — умумбашарий маданият хазинасидаги улуғвор дурдоналарнинг мажмуасидир. Бу тил ўзининг лексик-фразеологик тузилиши, луғат таркиби, фонетик ва грамматик тузилиши, ҳам адабий, ҳам жонли сўзлашув тилининг формалари, услуби ва маънолари жиҳатидан беҳад бой тилдир. Тарихий ривожланиш давомида рус тилининг луғат таркиби бошқа тилларнинг ҳисобига тўлиб борди. Аммо бу нарса рус тилини заифлаштирмай, балки бойитди ва кучайтирди, чунки рус тили ўзининг грамматик тузилишини ва асосий луғат фондини сақлаб қолиб, олға томон интила берди ва такомиллаша берди.

Айни вақтда рус тили бошқа кўпгина миллий тилларни бойитиш ва ривожлантиришга катта таъсир ўтказиб келди ва ҳозир ҳам ўтказмоқда, уларнинг луғат фондини тўлдириб, лексикавий ҳажмини кенгайтира берди.

Рус тили революцион фикрни, илғор ижтимоий фан ва демократик маданиятни ривожлантиришда, халқларни маънавий жиҳатдан бир-бирига яқинлаштиришда буюк роль ўйнади. Илмий коммунизм асосчилари рус тилига жуда катта аҳамият бериб, уни юксак баҳоладилар. Улар рус тилини ўрганишга катта эътибор билан қараганликлари бунинг яққол далилидир.

К. Маркс 1871 йилнинг январида З. Мейерга ёзган хатида бундай деган эди: «1870 йил бошидан бери менинг ўзим рус тилини ўрганиш билан шуғуллана бошлаганимни сизга хабар қилдимми, йўқми, билмадим. Ҳозир мен бу тилда анча осон ўқияпман. Бунинг сабаби шуки, менга Петербургдан Флеровскийнинг «Россиядаги... ишчилар синфининг аҳволи» деган ғоят мароқли китобини юборишди. Бундан ташқари, мен Чернишевскийнинг иқтисодий (қойилмақом) асарлари билан танишиш истагида эдим... Бунинг натижаси менинг ёшимдаги киши классик герман ва роман тилларидан жуда фарқ қиладиган тилни ўрганишга сарфлайдиган куч-ғайратга арзийди» (К. Маркс, Асарлар, XXVI том, 87—88-бетлар).

К. Маркснинг содиқ сафдоши Ф. Энгельс бундай деган эди: «Рус тилини — энг кучли ва энг бой тилларнинг бири бўлганлиги учун, шунингдек унинг туфайли очиладиган адабиёт учун ҳам ўрганса жуда арзийдиган тилни билганлар, энди унчалик оз эмас...»

Рус тилининг улуғлиги, қудрати, бойлиги ва жуда катта аҳамиятини В. И. Ленин неча марталаб уқтирди. У бундай деб ёзди: «Тургенев, Толстой, Добролюбов, Чернишевский тили — улуғ ва қудратли тил» (В. И. Ленин, Асарлар, 20-том 62-бет).

Жаҳон фани ва маданиятининг энг яхши ютуқларини ўзига мужассамлаштириб олган рус тилида турли социал-иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ва илмий-техникавий ходисалар ҳамда жараёнлар ўзининг бениҳоя аниқ ва маънавий лексикавий ифодасини топган.

Рус тили —инсон фаолиятининг ҳамма соҳалари учун, энг мураккаб илмий тушунчаларни ва инсон дилининг энг нозик туйғуларини ифодалаш учун баббаравар ярокли чуқур ва бой маданий анъаналарга эга бўлган тилдир.

Ажойиб физик ва тилшунос, файласуф ва шоир, тарихчи ва математик, рус фанининг отахонларидан бири, халқ орасидан етишиб чиққан Михаил Васильевич Ломоносов рус тилига берган таърифнинг аниқлигига орадан икки юз йилдан кўпроқ вақт ўтган ҳозирги кунда ҳам қойил қоламиз. Рус тили, —деган эди у, —«табиий бойлик, гўзаллик ва кучга эга, бу жиҳатдан у Европадаги биронта тилдан қолишмайди».

Ломоносов машҳур «Россия грамматикаси» асарида бундай деб ёзган эди: «Рим императори Карл Бешинчи: Ишпан тилида худо билан, француз тилида дўстлар билан, немис тилида ғанимлар билан, итальян тилида аёл зоти билан гаплашган маъқул, деяр эди. Аммо у Россия тилини яхши билганида эди, ўзининг бу гапига Россия тилида уларнинг ҳаммаси билан гаплашса бўлаверади, дер эди, албатта, чунки Россия тилида ишпан тилининг салобати, француз тилининг жозибаси, немис тилининг катъияти, итальян тилининг назокати, бунинг устига грек ва латин тилларининг бойлиги ва бениҳоя лўндалиги жамул жам бўлганлигини пайкаган бўлар эди».

Унинг рус тилининг битмас-туганмас бойлиги тўғрисидаги фикрига Ватанимиз ва жаҳон маданиятининг, шундан кейинги ҳамма тараққийпарвар арбоблари қўшилишди.

Александр Сергеевич Пушкин рус тилини гўзал ва оҳангдор, ифодали ва майин, иборалари бениҳоя хилма-хил тил деб атаган эди. У рус тилини ўз халқи даҳоси ва маданият бойлигининг инъикоси деб билди.

Рус тилининг хассос билимдони ва нозик устаси бўлган Иван Сергеевич Тургеневнинг қуйидаги машҳур сўзларини рус тилига айтилган мадҳия деса бўлади: «Эй улуғ, қудратли, ҳаққоний ва эркин рус тили, Ватанимизнинг тақдири тўғрисидаги шубҳагумон кунлари, машаққатли фикр-ўйлар кунлари менинг мададкорим ва суянган тоғим бир ўзингсан!.. Улуғ халққа шундай тил инъом этилмаслигига ишониб бўлмайди!»

Улуғ пролетар ёзувчиси, социалистик реализм адабиётининг асосчиси Алексей Максимович Горький рус тилини маданиятнинг бебаҳо бойлиги ва беназир қуроли деб билди. «Рус тилининг бойлиги битмас-туганмасдир ва ақл бовар қилмайдиган тезлик билан бойиб бормоқда», деган эди у.

Рус тили— умумбашарий тил маданиятининг ғоят улуғ ютуғидир. У халқаро миқёсда кенг тарқалган ҳамда Европа, Осиё ва Американинг кўпгина мамлакатларида чинакам эътироф этилган ҳозирги замоннинг жаҳондаги энг катта тилларидан биридир.

Француз адабиётининг классиги Проспер Мериме «Николай Гоголь» деган мақоласида бундай деб ёзган эди: «Рус тили... Европадаги ҳамма тилларнинг энг бойи бўлиб, ғоят нозик маъноларни ифодалаш учун атайин яратилгандек туюлади. Ажойиб даражада лўнда ва равшан бўлган бу тил бир сўз билан бутун бир фикрни ифодалашга қодир, бошқа тилда эса шу фикрни неча-неча жумлалар билан ифодалашга тўғри келади... Бу Европадаги тиллар орасида энг гўзалидир...»

Россиядаги ҳамма миллий чекка ўлкалар халқларининг ўз озодлиги, мустақиллиги ва социал тараққиёти учун маҳаллий эксплуататорларга ва чоризмга қарши олиб борган курашида рус тилининг роли бебаҳо бўлди.

Россияда революцион ҳаракат авж олганида, унинг акс садоси Туркистонга ҳам етиб келиб шу ўлканинг мазлум, қолоқ, диний хурофотлар занжирига кишанлаб ташланган халқларини уйқудан уйғотди. Аста-секин уларнинг кўзи очилиб, ўз озодлиги учун курашга отлана бошладилар. Ҳамма жойда жабр-зулм ва адолатсизликка қарши, эксплуатация ва қашшоқликка қарши исён аланга ола бошлади. Ўша пайтдаёқ озодлик, илм-маърифат тўғрисидаги дадил сўзлар янгради, тараққиёт ғоялари рус тили орқали ифодаланди.

Ўша йилларда Ўрта Осиёнинг кўпгина тараққийпарвар арбоблари Россияга боришиб, атоқли рус олимлари, ёзувчилари, революционерлари, илғор ишчилари билан учрашдилар. Бу учрашувлар уларнинг революцион онги ривожланишига ёрдам берди, Россияда ва бутун дунёда содир бўлаётган воқеалардан хабардор бўлишга, ҳаёт ҳақиқатини тушуниб олишга ёрдам берди. Улар рус халқининг кардошлик ҳис-туйғулари самимийлигига тобора кўпроқ ишонч ҳосил қила бердилар, рус тилига меҳр-муҳаббат қўйиб, уни чуқур ўрганиш зарурлигини англай бошладилар.

Ўрта Осиёнинг йирик олимлари, мутафаккирлари ва ёзувчилари рус тилини билганликлари туфайлигина рус халқи маданиятининг бойликларидан, унинг революцион ғоялари ва анъаналаридан баҳраманд бўлиб, сўнгра ўз ўлкаларининг меҳнаткашлари орасида шу ғоя ва анъаналарни жонкуярлик билан пропаганда қилишга киришдилар.

Закавказье билан Ўрта Осиё Россияга қўшиб олинганидан кейин бу жараён айниқса кучайди.

Грузиядаги И. Чавчавадзе, Озарбайжондаги М. Ф. Охундов, Арманистондаги Налбандян, Қозоғистондаги Абай Қўнанбоев. Туркистондаги Аҳмад Дониш, Муқимий, Камина Мулланафас, Тўхтагул Сотилғонов, Украинадаги Тарас Шевченко, Белоруссиядаги Я. Лучина, Молдавиядаги М. Эминеску, Латвиядаги Я. Райнис, Литвадаги Ю. Жемайте, Эстониядаги Ф. Крейцвальд, Татаристондаги Абдулла Тўқай ва бошқа жуда кўп атоқли маърифатпарвар ёзувчилар, олимлар, демократлар ва ватанпарварлар рус халқининг жаҳон маданиятига қўшган ҳиссасини юксак баҳоладилар ва ўз халқларини рус тилини ўрганишга даъват этдилар.

Истеъдодли ўзбек демократ шоири Зокиржон Фурқат илғор рус маданиятининг жўшқин жарчиси, рус тилининг тарғиботчиси бўлиб майдонга чиқди. У ўз халқини руслар билан дўст бўлишга чақирди, айни вақтда рус халқи ва у билан дўстликкина ўзбек халқини озодлик, социал тараққиёт ва маърифатга олиб боради, деб таъкидлади.

Феодал-клерикал реакция вакиллари билан буржуа миллатчиларига қарама-қарши ўлароқ Фурқат бундай деб ёзди:

«Русия халқи хат ва лисон ўрганмоққа бизни таклиф қилса, муроди ёмон эмасдур. Балки, мамлакат обод бўлиб, фуқаро ва раиятлар осойишта бўлмоқларини хоҳлайдир. Азбаски, Русия халқи ҳамма вақт бизни давлатманд ва хурсанд бўлмоғимизга кўшиш қилади».

Ҳақиқатан ҳам башоратли сўзлар!

Ўрта Осиё халқларининг рус тилини ўрганишга, рус халқи билан яқинлашишга, у билан қардошларча дўст бўлишга интилиши 1905 йил революциясидан кейин анча кучайди. Шу вақтда Россиядан Туркистонга кўпгина таниқли революционерлар сургун қилинди. Улар ўлканинг меҳнаткашлар оммасини чоризмга ва маҳаллий золимларга қарши курашга отлантирдилар.

Рус тили —дунёда биринчи социалистик революциянинг тилидир. Мамлакатимиздаги ҳамма халқлар шу революция байроғи остида Россия пролетариати теварагига жипслашиб, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун қаҳрамонона курашга отландилар, қуллик ва ҳуқуқсизликдан, қашшоқлик ва азоб-уқубатлардан халос бўлдилар, иқтисодий, сиёсий ва маданий юксалишнинг кенг йўлига чиқиб олдилар.

Коммунистик партиянинг доно ленинча миллий сиёсати изчиллик билан амалга оширилганлиги туфайли Ватанимизда яшовчи ҳамма миллат меҳнаткашларининг бузилмас дўстлиги ва кардошлиги ривож топиб, мустаҳкамланди.

Совет халқларининг дўстлиги ва қардошлигини мустаҳкамлашда Совет Иттифоқидаги жамики миллат ва элатлар, аввало, улуғ рус халқи ўз ролини ўйнади. СССРдаги ҳамма халқлар айни рус халқи теварагига жипслашиб, ягона кўп миллатли давлатни барпо этдилар. Бунинг боиси рус халқининг мамлакатимиздаги энг кўп сонли халқ эканлиги ва шундай бўлиб қолишидагина эмас.

Рус халқининг кардош халқлар ҳамкорлигидаги етакчи миллат эканлиги аввало унинг мамлакатимиздаги халқлар орасида биринчи бўлиб Маркс, Энгельснинг доҳиёна таълимотини қабул этиб, кўкларга кўтарганлиги, улуғ Ленин партиясини барпо этганлиги ва Россиядаги ҳамма халқлар ўртасида марксизм-ленинизм ғояларини оммалаштиришда буюк роль ўйнаганлиги, шу халқларни социал ва миллий озодлик учун курашга отлантирганлиги ва руҳлантирганлиги билан белгиланади.

Рус халқи жамият тараққиёти учун, инсон бахт-саодати учун курашнинг энг кўп оғирлигини ўз зиммасига олди, ҳамма қардош халқларга беғараз ёрдам бериш намунасини кўрсатмоқда. У СССРда социализм қурилишида асосий хизматни қилди, у коммунизм қурилишига энг салмоқли ҳисса қўшмоқда.

Рус халқи ўзининг қаҳрамонона бунёдкорлик меҳнати ва фидокорона жанговар кураши билан, пролетар интернационализми принципларига чексиз садоқати, беғаразлиги, олий ҳимматлиги ва меҳнатсеварлиги билан мамлакатимиздаги ҳамма халқларнинг чуқур ҳурматига ва тўла ишончига сазовор бўлди. Шунинг учун ҳам улар рус халқини ҳақли равишда ўз оғамиз деб, СССРдаги тенг миллатлар орасидаги биринчи миллат деб атайдилар.

Ҳамма миллатларга мансуб совет кишилари рус халқини астойдил севадилар, унинг истеъдоди, ақл-заковати, ленинча инсонпарварлиги ва одамохунлигига қойил бўлмоқдалар, кучли, матонатли, курашда дадил бўлишни ундан ўрганмоқдалар, унинг маданиятини ва илғор анъаналарини ўзларига сингдирмоқдалар, улуғ Ленин тили —рус тилини зўр мароқ билан ўрганмоқдалар.

II. РУС ТИЛИ ВА МИЛЛАТЛАРНИНГ БИР-БИРИ БИЛАН ЯҚИНЛАШУВИ

Ўртоқлар!

Совет ҳокимияти йилларида мамлакатимизда ўз кўлами ва теранлиги жиҳатидан мислсиз социал-сиёсий, иқтисодий ва маданий ўзгаришлар содир бўлди, бу ўзгаришлар бутун дунёни ҳайратга солмоқда. Барча совет халқлари Ленин партияси раҳбарлигида ўз моддий ва маънавий ривожида жуда катта муваффақиятларга эришди.

Маданият, фан ва техника юксалиши билан бирга рус тили ҳам ривож топаберди. У беқиёс бой ва кучли бўлиб қолди, луғат состави анча кўпайди, унинг ҳаракат диапазони кенгайди.

«Миллатлараро алоқалар ва ҳамкорлик тез ўсаётганлиги Совет Иттифоқидаги барча миллатлар ва элатларнинг ўзаро муомала қиладиган тили бўлиб қолган рус тилининг аҳамиятини оширишга олиб бормоқда», — деди ўртоқ Л. И. Брежнев СССР ташкил этилганлигининг 50 йиллиги тўғрисидаги докладида.

Бу—тасодифий ҳол эмас. Мамлакатимиз халқлари иқтисодий ва маданий ривожининг эҳтиёжлари, ўзаро боғланган ягона халқ хўжалик комплекси бўлмиш социалистик экономиканинг Умумиттифоқ характери, кадрлар, моддий ва маънавий бойликларни айирбошлашнинг жадал давом этаётган жараёнлари, совет жамияти бутун турмуш укладининг интернационаллашиб бораётганлиги шуни тақозо этди.

Рус тили Совет Иттифоқининг ҳамма халқлари учун порлоқ коммунизм ғояларини амалга ошириш йўлидаги курашнинг таъсирчан воситаси, кўп миллатли совет жамиятимизни мустаҳкамлаш ва ривожлантиришнинг муҳим шарти бўлиб қолди.

Мамлакатимизда социализм ғалаба қозонганлиги натижасида, коммунизм қурилиши авж олдирилган даврда одамларнинг илгари мисли кўрилмаган янги тарихий бирлиги —Совет халқи вужудга келди. Бу—100 дан ортиқ миллат ва элатнинг интернационал бирлигидир. Бу— социалистик ижтимоий муносабатлар, иқтисодий, сиёсий ва маданий турмушнинг бирлиги, марксизм-ленинизм идеологияси, меҳнаткашларнинг манфаатлари ва коммунистик идеаллари бирлиги асосида таркиб топди.

Совет кишиларининг Ватани битта, у ҳам бўлса—Совет Социалистик Республикалари Иттифоқидир, уларнинг мақсади битта, у ҳам бўлса — коммунизм қуришдир. Уларнинг идеологияси битта, у ҳам бўлса —марксизм-ленинизмдир, уларнинг йўлбошчиси битта, у ҳам бўлса —Улуғ Ленин партиясидир. Уларни муштарак сиёсий негиз —меҳнаткашлар депутатлари Советлари ва ягона иқтисодий негиз—социалистик хўжалик системаси бирлаштириб турибди. Уларнинг мазмунан социалистик ягона маданияти бор. Совет кишилари меҳнат фаолиятининг ўзи ҳам интернационалдир —чунки бизнинг мамлакатимизда ҳар бир кишининг меҳнати коммунистик қурилишнинг умумий ўзанига қуйилаверади.

Совет халқи ўзининг метиндек жипслашганлигини ўз меҳнати билан, Коммунистик партиянинг сиёсатини сидқидилдан маъқуллаши билан намойиш қилмоқда. Партиямиз айни халқнинг жипслиги ва онглилиги билан кучлидир. Партия куч-қудратимиз манбаи —Совет Иттифоқи халқларининг бузилмас ғоявий, маънавий-сиёсий бирлиги, уларнинг қардошларча дўстлиги тинимсиз мустаҳкамланиб бориши учун ҳамма ишни қилмоқда.

Ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, совет халқининг вужудга келишида, унинг бирлиги мустаҳкамланишида одамлар, социал группалар ва синфлар, халқлар ва миллатлар маънавий алоқасининг қудратли ва таъсирчан омили бўлган рус тили жуда катта роль ўйнади ва ўйнамоқда. Миллатлараро муомала воситаси бўлиб қолган рус тили моддий ишлаб чиқариш соҳасини ҳам, совет халқининг сиёсий, маданий турмушини ҳам ўз ичига олади. У тажрибани ўзаро баҳам кўришга ҳамда ҳар бир миллат ва элатнинг СССРдаги барча халқлар маданий ютуқларидан ва жаҳон маданиятидан баҳраманд қилишга, фан ва техниканинг ҳозирги замон чўққиларини эгаллашга ёрдам бермоқда.

Улуғ рус олими Иван Петрович Павлов сўз, тилни, алоҳида ҳар бир одамнинг ҳам, халқнинг ҳам, жамики инсониятнинг ҳам бутун фаолиятининг олий интегратори, бирлаштиргичи, тўплагичи ва бошқарувчиси деб атагани бежиз эмас.

Айни шу боисдан ҳам бизнинг кўп миллатли давлатимизда рус бўлмаган халқларнинг рус тилини ўрганишга интилиши муттасил кучайиб бормоқда. Бу тилни билиш мамлакатимиздаги ҳамма гражданларнинг жуда зарур, узвий эҳтиёжи бўлиб қолди. Қуйидаги рақамлар буни яққол кўрсатиб турибди.

Сўнгги аҳоли рўйхати маълумотларига қараганда, мамлакатимизда яшовчи кишиларнинг умумий сони 1970 йил бошида салкам 242 миллион кишига етди, шулардан 129 миллиондан кўпроғи руслар бўлса, аҳоли рўйхати вақтида 141,8 миллион киши рус тили ўзининг она тили эканлигини айтди. Бунинг маъноси шуки, руслардан ташқари бошқа миллатларга мансуб яна 13 миллион киши рус тилини ўз она тили деб ҳисобламоқда. Рус тилини СССР халқларининг ўзлари яхши биладиган иккинчи тили деб атаган рус бўлмаган салкам 42 миллион бошқа миллат кишисини ҳам бунга қўшмоқ керак.

Шундай қилиб, мамлакатимизда рус тилини яхши биладиган жами салкам 184 миллион киши бор. улар СССРдаги умумий аҳолининг 76 процентини ташкил қилади. Кейинги беш йиллик даврида бу кўрсаткич янада кўпроқ ўсганлиги шубҳасиз.

Рус тили миллий тилларнинг ривожига ҳар тарафлама ва баракали таъсир ўтказиб келди ва ўтказмоқда. Айни вақтда унинг ўзи миллий тиллардан айрим сўзларни қабул қилиб олмоқда, бошқа миллатларнинг ифода воситаларини ўзига сингдириб, ўзлаштирмоқда, шу тариқа ўзининг лексика запасини бойитмоқда. Бу — диалектик ўзаро таъсир замиридаги ўз моҳият эътибори билан ғоят прогрессив бўлган битта объектив, қонуниятли жараённинг икки жиҳатидир.

Рус тили — «ўз иборалари ва воситалари жиҳатидан ихчам ва қудратлидир... бошқа тилларга муносабати жиҳатидан қабул қилишга ва бирга яшашга мойилдир...» — деб ёзган эди ўз вақтида А. С. Пушкин. Рус тилининг бу ўзига хос хусусиятлари кўп миллатли совет давлати шароитида янада ривож топди, янги фазилатлар касб этди.

Тиллар ўртасидаги алоқа жараёни социал икки тилликка олиб бормоқда. Бу ҳодиса Совет Иттифоқи халқларининг тил фаолиятида бениҳоя кенг ривож топди. Рус ва миллий тилларнинг ўзаро алоқаси мамлакатимиздаги ҳамма халқларнинг кундалик алоқаларида айниқса яққол намоён бўлмоқда.

Кейинги ўн йиллар давомида жадал ривожланган ва келгусида ҳам сўзсиз кенгайиб бориш тенденциясига эга бўлган бу жараённи чуқур фаҳмлаб олиш лозим. Бу жараён Совет кишилари ишлаб чиқариш ва жамоат фаолиятининг ҳамма соҳаларига кириб бормоқда, илмий ва бадиий ижодкорлик соҳасини қамраб олмоқда. Шундай бўлиши ҳам қонуниятли бир ҳолдир.

Маълумки, ҳар бир ишлаб чиқариш коллективи — завод, қурилиш, колхоз ёки совхоз коллективи — ҳозирги замон шароитимизда албатта интернационал коллектив бўлиб қолмоқда. Бу коллективларда бир неча, баъзан эса кўпгина турли миллатларнинг вакиллари ўз меҳнатларини бир-бирига ўзаро бўйсундириб, куч-ғайратларини мувофиқлаштириб, аҳиллик билан ишламоқдалар.

Илмий тадқиқотлар соҳасида ҳам худди шу жараён кўзга ташланиб турибди. Ҳозир мамлакатимизда она тиллари ҳар хил бўлган кишилар бир проблема устида биргаликда иш олиб бормаётган институт, лаборатория, кафедрани топиш қийин. Биз бошқарув соҳасида ҳам шундай аҳволни кўрамиз.

Шу тариқа икки тилни ишлатишга табиий эҳтиёж вужудга келади. Бунда ҳар бир кишида ўз она тили билан бирга иккинчи она тили — кенг миллатлараро муомала тили — рус тилини ўрганишга табиий ички эҳтиёж туғилади.

Шу нарса характерлики, бу жараён бадиий ижодкорлик соҳасида ҳам, ҳатто унинг тил билан чамбарчас боғлиқ бўлган адабиёт каби соҳасида ҳам ўз аксини топмоқда. Масалан, ҳозир мамлакатимиздаги ҳамма халқларнинг ёзувчилари чуқур миллий санъаткор бўлиб қолиш билан бирга ўз она тилида ҳам, рус тилида ҳам асарлар яратмоқдалар, иккала тилни ҳам баббаравар эгаллаб олганлар.

Қайси хонадонга кирманг, она тилидаги китоблар ёнида албатта рус тилидаги китоблар ҳам турганини кўрасиз. Ҳамма жойда учрайдиган бу факт ҳам миллий маданиятларимизнинг икки тил асосида эканлигидан яққол далолат беради.

Миллий республикаларда, область ва ўлкаларда ишлаб турган нашриётларнинг ҳаммаси маҳаллий, она тилидаги китоблар билан бирга, худди шу китоб ва брошюраларни рус тилида кўп нусхада чиқараётганлигини ҳам айтмасдан ўтиб бўлмайди. Бу китобларнинг ҳаракат майдони шу тариқа кенгаймоқда. Улар рус тили орқали умумиттифоқ ва халқаро майдонга чиқмоқда.

Икки тиллилик ёйилиб бораётганлиги муносабати билан кўпинча унинг социал оқибатлари тўғрисидаги масала ўртага қўйилмоқда. Бу ўринда мафкуравий душманларимизнинг миллатлараро муомала тили она тилини ситиб чиқармоқда, деган даъволарини тажриба мезонига таяниб, мутлақо аниқ-равшан ва қатъият билан бутунлай тутуруқсиз гаплар деб рад қилмоқ керак. Бизнинг ижтимоий тузумимиз, коммунистик қурилиш тажрибаси тилларнинг ўзаро таъсири тўғрисидаги бундай даъволарни тамомила чиппакка чиқаради. Икки тиллилик тиллардан биронтасининг ўз-ўзидан ассимиляция бўлишига олиб бормайди.

Кўп миллатли социалистик давлатда икки тиллилик миллатларни, миллий маданиятларни бир-бирига яқинлаштиришга, умумий ва ягона жараёнда қатнашаётган тиллардан ҳар бирининг ўзаро бойишига, ўзаро таъсир ўтказишига, бир-бирини тўлдиришига, лексикавий запасларини кўпайтиришига ёрдам беради.

Ҳозирги замон рус тилида вужудга келган терминлар, тушунчалар, категориялар мамлакатимиздаги бошқа ҳамма халқларнинг тилларига, шунингдек дунёдаги бошқа кўпгина халқларнинг тилларига ҳам таркибий равишда кириб, қўшилиб кетмоқда. Ҳозир ер юзидаги одамлардан қай бири, айтайлик, «спутник», «большевик», «союз» сингари рус сўзларни, «пятилетка» каби русча терминни, «ленинизм» деган фалсафий категорияни ва бошқа юзлаб рус сўзларини билмайди дейсиз. Бу сўзларни таржима қилиб ўтиришнинг ҳожати йўқ. Бу сўзлар ҳаммага тушунарли.

Ҳозир миллий республикада яшовчи ҳар бир киши ўзини Совет Иттифоқининг граждани деб ҳисоблайди. У турли халқлар маданиятга қўшган ва қўшаётган ҳамма бойликларни тезроқ ўзлаштириб олиш жуда зарурлигини ҳис этмоқда. Миллий маданиятлар яккаланган ҳолда бекик ҳаёт кечирмайдиган бўлиб қолди.

Бунинг устига миллий маданиятлар бир-бирлари билан ўзаро боғланиб, бир-бирлари билан баҳамжиҳат бўлиш асосидагина ривожлана олишлари мумкин. Рус тили эса ана шу ўзаро алоқа, ана шу баҳамжиҳатлик қуролидир, у совет маданиятини мустаҳкам жипслаштириб турибди. Ҳозир халқларга ҳар бир алоҳида халқнинг маданиятидан кўра ҳамиша бойроқ, кенгроқ, хилма-хилроқ бўлган кенг жаҳон сари мустаҳкам кўприк қурилиши зарур. К. Маркснинг «ҳар бир миллат бошқалардан ўргана олади ва ўрганиши лозим» деган сўзларини эсга олайлик.

Бошқа миллатлардан ўрганиш ва айни замонда ўз миллатининг маданий ютуқларини муштарак мулкка айлантириш — маданиятлар ўзаро таъсири ва ўзаро бойиши прогрессив жараёнининг мантиқидир. Бу нарса бизнинг гўзаллик тўғрисидаги тасаввурларимиз доирасини кенгайтиради, ер юзининг турли жойларида бунёд этилган маданий бойликларнинг жамики ажойиб хилма-хиллигини очиб беради.

Коммунистик қурилишнинг ҳозирги даври СССРдаги миллий муносабатлар ривожида янги босқични бошламоқда. Коммунизмнинг ягона моддий-техника базасини вужудга келтириш совет халқларини бир-бири билан янада мустаҳкамроқ яқинлаштиришга олиб боради. Ҳар бир республиканинг коммунизм қурилиши умумий ишига қўшаётган ҳиссаси кўпаймоқда. Синфлар ўртасидаги тафовутларнинг йўқолиши ва коммунистик ижтимоий муносабатларнинг ривожланиши миллатларнинг социал жиҳатдан бир хиллигини кучайтиради, маданият, аҳлоқ, турмушнинг муштарак коммунистик белгиларини ривожлантиришга, улар ўртасидаги ўзаро ишонч ва дўстликни янада мустаҳкамлашга олиб боради.

Ўзингизга маълумки, мамлакатимизда миллий масалада икки тенденция амал қилмоқда. Биринчидан, интернационализм байроғи остида миллатлар бир-бири билан тобора яқинлашиб бормоқда, уларнинг ўзаро таъсир кўрсатиш ва бир-бирини бойитиш тенденцияси кучаймоқда. Бу — етакчи тенденциядир. Иккинчидан, ҳар бир социалистик миллат ҳар тарафлама ривож топмоқда.

Миллатларнинг равнақ топиши ва яқинлашиши, бир-бири билан ўзаро боғланган ва бир-бирини ўзаро тақозо этадиган объектив жараёнлардир. Бир жараённинг ривожи бошқасининг ривожи учун шарт-шароит яратади. Социалистик миллатлар ва элатларнинг ўзаро яқинлашиб, ҳамкорлик қилиши улар равнақ топишининг энг муҳим шартидир. Совет миллатлари ва элатларининг ривожланиб, равнақ топиши эса, ўз навбатида, уларнинг ўзаро алоқасини кучайтиради. Шу тенденцияларнинг ҳар иккаласи диалектик бирликни ташкил этади ва бир-бирига йўлдошлик қилади. Равнақ топиш орқали яқинлашиш ва яқинлашиш орқали равнақ топиш — социалистик миллатлар ривожининг моҳиятидир.

Бизнинг мамлакатимизда ўз руҳи ва интернационал мазмуни жиҳатидан ягона совет социалистик маданияти вужудга келиб, равнақ топди. Бу маданият ҳамма халқлар яратган маънавий бойликларнинг узвий бирикмасидан иборатдир. Миллий тўсиқларни билмайдиган ва жамики меҳнат аҳлига баббаравар хизмат қилаётган умумий интернационал белгилар, янги, коммунистик маданият негизлари тобора яққол кўрилмоқда.

Миллатлараро алоқалар ва ҳамкорликнинг тез ўсиши рус тилининг аҳамиятини янада оширмоқда. Совет жамияти ривожидаги бу объектив-тарихий жараённи СССР халқлари маданий турмушини сохталаштирувчилар бузиб кўрсатмоқдалар. Улар рус тилининг кенг ва бемалол тарқалишини, уни миллатлараро муомала воситаси сифатида ўрганишни рус тили ва рус маданиятини зўрлаб қабул қилдириш тарзида кўрсатмоқчи бўладилар. Бу очиқдан-очиқ сохтакорликдир.

Рус тилини зўрлаб қабул қилдиришга ўз вақтида В. И. Ленин кескин қарши чиққан эди. 1913 йилдаёқ у мажбурий давлат тили ғоясини буржуа, миллатчилик ва ўтакетган реакцион ғоя деб рад қилиб бундай деб ёзган эди: «Рус тили улуғ ва қудратли тил, дейдилар бизга либераллар. Ажабо, сизлар Россиянинг ҳар қандай чекка ўлкасида яшовчи ҳар бир кишининг бу улуғ ва қудратли тилни билишини хоҳламайсизларми? Ажабо, сизлар рус тилининг бегоналар адабиётини бойитишини, уларга улуғ маданий бойликлардан ва ҳакзолардан фойдаланиш учун имкон беришини кўрмаяпсизларми?

Бу гапларнинг ҳаммаси тўғри, жаноб либераллар, — деб жавоб берамиз биз уларга. Тургенев, Толстой, Добролюбов, Чернишевский тили — улуғ ва қудратли тил эканлигини сизлардан кўра яхшироқ биламиз. Қайси миллатдан бўлишига қарамай, Россиядаги барча миллатларнинг мазлум синфлари ўртасида мумкин қадар мустаҳкам алоқа ва биродарона бирлик ўрнатилишини сизлардан кўра кўпроқ хоҳлаймиз. Шунинг учун ҳам биз, Россиядаги ҳар бир кишининг улуғ рус тилини билиш имкониятига эга бўлишига тарафдормиз, албатта». (Асарлар 20 том, 62-63 бетлар). Шу асарининг ўзидаёқ В. И. Ленин мажбуран тил ўргатишга йўл қўйиб бўлмаслигини таъкидлайди. «Умуман ижтимоий ҳаётнинг бутун жараёни барча миллатларни бир-бири билан яқин алоқа боғлашга олиб боради», шу сабабли «ўзининг ҳаёт ва иш шароитлари жиҳатидан рус тилини ўрганишга эҳтиёжи бўлган кишилар уни... ўрганиб оладилар» деб уқтирди у (Ўша жойда).

Шу билан бирга Владимир Ильич миллий тилларни ривожлантириш, бу тилларнинг давлат аҳамиятини эътироф қилиш, бу принципни қонун йўли билан мустаҳкамлаб қўйиш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилди.

В. И. Ленин 1922 йил декабрида оғир бетоб бўлишига қарамай, бу масалага қайта-қайта эътибор бериб, «иттифоқимизга кирадиган ғайри-миллий республикаларда миллий тилнинг ишлатилиши хусусида жуда қатъий қоида жорий этиш ва бу қоидани айниқса синчиклаб текшириш лозим», бунда миллий тилларнинг ривожига ҳеч қандай баҳона билан тўсқинлик қилинмаслиги керак, деб уқтирди.

В. И. Лениннинг бу сўзларида миллий тилларни ҳам, шунингдек Совет Иттифоқи халқларининг миллатлараро муомала ва бирлик тилини ҳам ривожлантириш соҳасида партиямизнинг сиёсати диалектик бирлигининг бутун бир программаси ифодалаб берилган. Коммунистик партия шу программани 50 йилдан кўпроқ вақт мобайнида изчиллик билан ва муттасил амалга ошириб келмоқда.

В. И. Ленин белгилаб берган йўлнинг тўғрилигини ҳаётнинг ўзи жуда равшан ва яққол тасдиқлади. Миллатларнинг ривожи, уларнинг социализм қурилишида актив ижодий қатнашиши ҳамма халқларни ўз манфаатидан келиб чиқиб улуғ рус тилини ихтиёрий равишда бажонидил ўрганишга, бутун қалби ва ақли билан унга ихлос қўйишга ундади.

III. МЕҲНАТКАШЛАРНИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ РУҲИДА ТАРБИЯЛАШНИНГ МУҲИМ ВОСИТАСИ

Ўртоқлар!

Партиямиз мамлакатни коммунизм йўлидан янада ривожлантириш масалаларини ҳал этар экан, Совет Иттифоқининг барча меҳнаткашларини ҳаётбахш ватанпарварлик ва пролетар интернационализми руҳида доимо, мунтазам равишда зўр эътибор билан тарбиялашга катта аҳамият бермоқда.

Одамларнинг бирликка интилиши — жаҳон тарихидаги илғор тенденциядир. XX аср кишиси зиддиятлар, миллий ва синфий антагонизмлар кескин тус олган жуда мураккаб шароитда яшаб турибди. Шунга қарамай, интернационализм давримизнинг улуғвор ҳақиқати бўлиб қолди. Бу — ҳозирги ҳаётнинг объектив ва жўшқин жараёни бўлиб, одамлар муштарак мақсадлар йўлида, тақдирлар ва вазифаларнинг, янги жамият қуриш учун курашдаги манфаатлар ва идеологиянинг муштараклиги билан бирлашган ҳамма жойда сезилиб турибди.

Атоқли француз коммунист ёзувчиси, тинчлик учун оташин курашчи Анри Барбюснинг қуйидаги сўзлари ҳар қачонгидан ҳам актуал янграмоқда: «Имкони бўлган ҳамма нарсани ҳеч истисносиз тинмай кенгайтириш, интернационаллаштириш лозим. Тўсиқларни бузиб ташлаш керак, одамлар ёруғ дунёни, ажойиб уфқларни кўрсинлар. Инсондан инсониятгача бўлган йўлни сабр-тоқат билан, қаҳрамонона тозалаш керак».

Бизнинг мамлакатимизда интернационализм миллион-миллион совет кишиларининг чуқур эътиқодига ва хулқ-атвор нормасига айланганлиги партиямизнинг жуда катта ғалабасидир.

Партиямизнинг миллий муносабатлар соҳасидаги программасида: интернационализм принципларини изчиллик билан ўтказиш, социализмнинг энг муҳим ғалабаларидан бири бўлган халқлар дўстлигини мустаҳкамлаш; ҳар қандай миллатчилик ва шовинизм кўринишларига ҳамда сарқитларига қарши, миллий маҳдудлик ва мумтозлик тенденцияларига қарши... коммунистик қурилишга ҳалақит берадиган урф-одатларга қарши муросасиз кураш олиб бориш вазифалари ўртага қўйилган.

Партия меҳнаткашларни интернационализм руҳида тарбиялаш соҳасидаги фаолиятида ўз программасининг ана шу қоидаларига кун сайин амал қилиб келмоқда.

Мамлакатимизда халқ хўжалигининг ягона системаси негизидагина эмас, шу билан бирга жамиятнинг бутун мамлакат учун ягона, бир типдаги социал тузилиши асосида ҳам миллий муносабатлар янада ривожланиб, социалистик миллатлар бир-бири билан аста-секин яқинлашиб бормоқда.

Буржуа жамиятидаги миллатлардан фарқли ўлароқ социалистик миллатлар ичида синфий антагонизмлар, муросасиз зиддиятлар йўқ. Коммунистик қурилиш жараёнида ҳар бир республикада ва бутун мамлакатда жамиятнинг тобора кўпроқ бир хил бўлиб бораётган социал структураси таркиб топмоқда.

Бизнинг мамлакатимизда халқларнинг миллий ва интернационал манфаатлари орасида зиддиятлар йўқ, уларнинг манфаатлари бир-бирига мос келиб, бир бутун бўлиб қўшилиб кетмоқда. Интернационал ва миллий манфаатларнинг диалектик бирлиги — социалистик жамият бутун турмушининг ўзига хос белгисидир. Шу сабабли совет кишиларининг интернационализми ҳаётбахш совет ватанпарварлиги билан узвий равишда қўшилади.

Тарихан вужудга келган ва ҳар бир халққа хос бўлган жонажон диёрига, ўз тилига муҳаббат туйғуси социалистик ватанпарварлик туфайли бутун мамлакатнинг тақдири учун бўлган юксак масъулият тушунчаси билан бирга қўшилиб кетмоқда. Меҳнаткашларнинг ўзлари эса бутун мамлакатнинг хўжайини бўлиб қолганлар.

Совет ватанпарварлиги миллий ифтихор туйғусини марксизм-ленинизм позицияларида туриб тушунишни назарда тутади. Бизнинг давримизда у янада ривожланиб, янги мазмун билан бойиди. «Эндиликда, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ташкил этилгандан бери орадан ярим аср ўтгандан кейин, — деган эди Л. И. Брежнев, — биз анча кенг тушунча тўғрисида, бутун халқимизнинг катта ватанпарварлик туйғуси ҳақида — **совет кишисининг умуммиллий ифтихори тўғрисида** тўла асос билан гапира оламиз».

Бу сўзлар коммунистик қурилиш йўлидаги курашимиз ва ютуқларимизнинг энг муҳим жиҳатларидан бирини назарий жиҳатдан умумлаштиради. Бу эса совет турмуш тарзининг, ленинча миллий сиёсатнинг чинакам буюк ғалаба қозонганлигидан далолат беради.

Совет халқлари ҳаётида содир бўлган жуда зўр ўзгаришлар туфайли мамлакатимизда илгари мисли кўрилмаган янги, социалистик миллий муносабатлар шаклланиб, тинимсиз ривожланмоқда, тобора янги-янги проблемалар ва вазифаларни ўртага қўймоқда. Партия бу масалаларни доимо диққат марказида тутади, уларни бутун мамлакатнинг ва алоҳида ҳар бир республиканинг манфаатлари йўлида, коммунистик қурилиш манфаатлари йўлида ўз вақтида ҳал этади.

(Давоми учинчи бетда).

РУС ТИЛИНИ ЎРГАНИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН БУТУНИТТИФОҚ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ доклади

(Боши 1, 2-бетларда).

СССРда миллий масала ҳал этилганлигига асосланиб, энди социалистик миллатлар ва миллий муносабатларни янада ривожлантириш проблемалари, интернационал тарбия проблемалари ўз аҳамиятини йўқотибди, деган маъно келиб чиқмайди. Миллатларни бир-бири билан янада яқинлаштириш жараёни, бир томондан, меҳнаткашларнинг онгини социалистик интернационализм руҳида янада муваффақиятлироқ шакллантириш учун шарт-шароит яратиб берса, иккинчи томондан уларни интернационализм руҳида тарбиялаш ишини кенг ривожлантиришни талаб қилади.

Бизнинг партиямиз бу йўлда қатъият ва изчиллик билан катта, атрофлича иш олиб бормоқда, оммага идеологик таъсир ўтказишнинг хилма-хил формалари, методлари ва воситаларидан — пропаганда, сиёсий агитация, матбуот, телевидение, радио, адабиёт ва санъатдан ҳар тарафлама фойдаланмоқда.

Меҳнаткашларни интернационализм руҳида тарбиялашда рус тили ва уни ўрганиш бениҳоя муҳим роль ўйнайди.

Рус тили — янги инсонни тарбиялашнинг таъсирчан воситасидир. Рус тилини ўрганиш— айни вақтда чуқур, ғоявий-сиёсий таълим олиш деган маънони ҳам билдиради. Рус тилини билиш туфайли инсон замона воқеаларига жуда сезгир бўлади, жаҳон фани ва тарихида содир бўлаётган жамики ўзгаришларни тўлароқ ва равшанроқ билиб оладиган, бутун инсоният учун жуда муҳим бўлган жараёнларнинг боришини тушунадиган бўлиб қолади.

Рус тилини билиш ҳар томонлама баркамол инженер ва врач, педагог ва агрономни, саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши, фан, соғлиқни сақлаш ва маданият соҳасидаги ҳамма мутахассисларни тайёрлашнинг таркибий қисмидир.

Рус тилини билган киши янги ҳақиқатларнинг тарихий кучини, ғояларнинг буюк жангини, ҳозирги дунёда ўзининг роли ва ўрнини тўла-тўкис билиб олади.

Халқлар бир-бирини таниши ва тушуниши ҳаётий заруратдир. Маданият ва санъатнинг ҳақиқий дурдоналари халқларнинг муштарак мулки бўлиб қолиши керак. Ҳозир рус тили маданий ҳамкорликни кенгайтиришга, хилма-хил алоқалар ва мулоқатлар ўрнатишга, ахборот тарқатишга, тажрибани баҳам кўришга, профессионал ҳамжиҳатликка эришишга кўмаклашадиган воситалар жумласига киради.

«Ҳозир Туркманистон ёки Молдавиядаги ўн минглаб ва юз минглаб кишилар, — деган эди Л. И. Брежнев, — Пушкин ва Шевченко, Горький ва Маяковский, Шолохов ва Твардовский, Федин ва Стельмах асарларини ўз қардош ёзувчиларининг асарлари каби ўқимоқдалар, биладилар ва севадилар. Шота Руставелининг қадимий ва абадий навқирон эпоси, Вилис Лацис, Абай Қўнонбоев, Чингиз Айтматовнинг ажойиб асарлари, Янка Купала, Самад Вурғун, Расул Гамзатов, Эдуардас Межелайтис, Мустай Карим ва бошқа кўплан-кўп шоирларнинг жўшқин шеърлари рус ёки украин маданий бисотининг ажралмас мулки бўлиб қолган».

Совет кишиларининг интернационал хазинадан баҳраманд бўлиши, экономика, фан ва маданиятнинг ҳозирги ривожи даражасида бўлиш муддаоси русча таржима кўприги орқали рўёбга чиқмоқда

Бутун дунё прогрессив маданият арбобларининг умумий фикри шуки, Совет Иттифоқида ҳозирги замоннинг иккита актуал проблемаси — адабиётни, шу жумладан бадиий адабиётни таржима қилиш проблемаси билан, ягона алоқа воситаси бўлган умумий тил проблемаси муваффақиятли ҳал этилган.

Маълумки бадиий адабиёт ҳар бир халқнинг маънавий дунёси, ҳаёти, урф-одатлари, анъаналари билан, унинг маданиятидаги жамики, яхши, илғор нарсалар билан танишиш имкониятини беради. Бизнинг мамлакатимизда миллий тиллардан рус тилига ва рус тилидан миллий тилларга бадиий таржима қилиш иши кенг йўлга қўйилганлиги туфайли қардош адабиётлар ва санъат асарлари СССРдаги ҳамма халқларнинг мулки бўлиб қолмоқда.

Масалан, Ўзбекистонда қардош адабиётлар ва чет эл авторларининг деярли ҳамма салмоқли асарлари ўзбек тилига таржима қилиниб, нашр этилган. Ўз навбатида ўзбек ёзувчиларининг асарлари СССР ва жаҳон халқларининг кўпгина тилларига таржима этилиб, чоп қилинган. СССРда нашр этилаётган китобларнинг 70 процентга яқини таржима маҳсулотидир. Дунёдаги кўпдан-кўп назм дарёлари рус тили океанига бемалол қўйилиб, айни вақтда ўзининг дастлабки гўзаллигини сақлаб қолган. Бошқа тилларда ижод қилувчи ёзувчиларнинг рус тилига таржима қилинган асарлари ўзининг иккинчи умрини кўрмоқда.

Рус тили мутахассисларининг II Халқаро конгрессида сўзга чиққан халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг таниқли арбоби, Болгария Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари Тодор Живков бундай деган эди: «Агар яқин келажакка назар ташласак, кўз ўнгимизда ҳар бир киши ўз она тилидан ташқари ўзининг маънавий ўсиши учун улуғ рус халқининг тилини ҳам ўрганиб олиб, ундан фойдаланадиган Болгария намоён бўлади. Катта ва кичик бошқа халқларнинг тилларида яратилган ва яратилаётган ҳамма қимматли асарлар бошқа ҳар қандай тилга қараганда рус тилига кўпроқ таржима қилинган ва тўхтовсиз таржима қилинмоқда».

Ҳозир жаҳон майдонига чиқиш ва ўз қардошларига тушунарли бўла олиш имконияти тил маданиятининг мезони бўлиб хизмат қилади. Бу жараёнда жаҳон аҳамияти касб этиб ер юзининг энг етакчи адабиётларидан бири бўлиб қолган классик рус адабиёти ҳам бебаҳо роль ўйнади.

Бундай адабиёт бой, ривожланган, ширали адабий тил негизидагина барпо этилиши мумкин эди. XIX асрдаёқ рус тили ана шундай тил бўлиб қолган эди. Пушкин, Гоголь, Толстой, Достаевский, Тургенев, Чехов, Горький асарларидан иборат бўлган рус классик адабиёти узоқ вақт мобайнида чет элларда рус тилининг ёйилишига ёрдам берганлиги бежиз эмас.

Бундан 40 йил муқаддам ажойиб рус ёзувчиси Алексей Толстой ўз мақолаларидан бирида: «Рус тили жаҳон тили бўлиб қолиши лозим. Бир вақти келиб (эҳтимолки яқин орада) ер куррасининг ҳамма меридианларида рус тилини ўргана бошлайдилар», деб ёзган эди.

Ўша вақт келди. Қудратли рус тили халқаро миқёсда чинакам эътироф этилди.

XIX аср рус прогрессив маданиятининг қонуний вориси бўлмиш совет адабиёти рус адабий тилини ривожлантириш ва бойитиш соҳасида классиклар бошлаган ишни янги негизда, икки дунёнинг, икки сиёсий системанинг мафкуравий кураши қизғин тус олган янги конкрет-тарихий шароитларда давом эттирди. Социалистик давлат қудратининг ўсиши, унинг тинчлик сиёсати тантана қилиши рус тилининг ҳозирги замондаги жаҳон тилларининг бири сифатидаги роли мустаҳкамланишини тақозо этди.

Рус тили неча ўн йиллардан бери социалистик ҳамдўстликдаги ҳамма мамлакатларда ўрганилмоқда. Бу мамлакатларнинг кўпчилигида у мактаблардаги ва олий ўқув юртларидаги ўқув программаларининг зарурий предмети бўлиб қолган.

Рус тили дунёдаги саккиз юздан ортиқ олий ўқув юртида ва минглаб мактабларда ўқитилмоқда. Социалистик бўлмаган 76 мамлакатда рус тилини ўрганиш тўгараклари ва курслари ишлаб турибди. Ҳозирги вақтда рус тилини 500 миллиондан кўпроқ киши бирон-бир даражада билади. Ҳамма қитъаларда, ер юзининг энг олис бурчакларида ҳозир русча сўзни эшитиш мумкин.

Рус тили Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг тўртта расмий тилидан биридир. Халқаро конференциялар, учрашувлар, симпозиумларда рус тилидан кенг миқёсда фойдаланилмоқда. Бизнинг мамлакатимизда рус ва Умумиттифоқ бадиий адабиётининг энг яхши асарларини ўз тилларига таржима қилаётган ажнабий таржимонларнинг кенгашлари мунтазам равишда ўтказилиб турибди. Бу таржимонлар СССРга келиб, ўзларининг таржимонлик маҳоратларини такомиллаштириш билан бирга рус тили соҳасидаги билимларини ҳам оширмоқдалар.

Рус тили ва адабиёти муаллимларининг халқаро уюшмаси бир қанча йиллардан бери ишлаб келмоқда. Бу уюшма ажнабийларга рус тилини ўргатишнинг энг янги методларини ишлаб чиқиш мақсадини ўз олдига қўйган.

Лумумба номидаги Халқлар дўстлиги университети, мамлакатимиздаги кўпгина олий ўқув юртлари минглаб чет эллик студентларга кўпгина профиллар бўйича махсус маълумот бериш билан бирга ўз талабаларига рус тилини ҳам ўргатмоқда. Бу тилни ўрганиш махсус профессионал билим олиш билан бирга уларнинг илмий-техникавий ва маданий жиҳатдан ўсиши учун катта аҳамиятга эга бўлмоқда.

Жаҳондаги энг қудратли тиллардан бири бўлган рус тилининг буюк тарихий истиқболи бор, бу тил фан, техника ва маданиятнинг келажак йўлини очиб беради, зотан кимки шу йўлдан боришни истаса рус тилини ўзининг таянчи ва йўл бошловчиси деб билади.

IV. ПЕДАГОГ КАДРЛАРГА— ҒАМХЎРЛИК ВА ЭЪТИБОР

Ўртоқлар!

Конференциямизда СССР маориф министри Михаил Алексеевич Прокофьев, СССР Олий ва ўрта махсус таълим министрининг ўринбосари Николай Сергеевич Егоров, СССР Фанлар академияси Рус тили институти директорининг ўринбосари Валерий Васильевич Иванов, Педагогика фанлари академияси миллий мактабда рус тилини ўқитиш илмий-тадқиқот институтининг директори Николай Максимович Шанский қиладиган докладларда мамлакат мактабларида, олий ва ўрта махсус ўқув юртларида рус тилини ўрганиш ва ўқитиш тажрибасини умумлаштириш билан боғлиқ бўлган конкрет масалалар ёритиб берилади.

Ёш авлодга таълим ва тарбия беришда рус тили ва адабиёти муаллимлари ўйнайдиган катта роль тўғрисида, уларнинг масъулиятини ҳар тарафлама ошириш ҳақида қисқача гапириб ўтмоқчиман. Партиямиз, Совет ҳукуматимиз Улуғ Ленин васиятларига амал қилиб ўқитувчига доимо меҳрибонлик кўрсатмоқдалар. Бизнинг мамлакатимизда ўқитувчи ўтмишда ҳеч қачон бўлмаган юксакликка кўтарилди.

«Бизнинг мамлакатимизда мактаб ўқитувчиси,— деб таъкидлаган эди Л. И. Брежнев ўқитувчиларнинг Бутуниттифоқ съездида, — энг фахрий, халқнинг энг кўп ҳурматига сазовор бўлган касб эгасидир.... Ўқитувчи, образли қилиб айтганда, замонларни бир-бири билан боғлайди, авлодлар занжиридаги бир ҳалқадир. У ҳозирги замон эстафетасини келажакка топширади ва шу туфайли унинг меҳнати ғоят мароқли, чинакам ижодий меҳнатга айланади».

Ўқитувчи таълим-тарбия жараёнида ҳамиша бош фигура бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Бу жараённинг асосий мазмуни ва йўналишини ўқитувчи амалий равишда юзага чиқаради. Унинг илҳомбахш меҳнати, ижодий ташаббуси ва жонкуярлиги билангина ўқувчиларимизга билим беришни кўнгилдагидек даражага кўтариш мумкин. Педагогикадаги энг оқилона ҳикматлардан бирида: ўқувчининг мияси тўлдирилиши лозим бўлган ичак эмас, балки ёқиш зарур бўлган машъалдир, дейилади. Ёшларни тарбиялаш ишига нисбатан фидокорона садоқат иштиёқи билан ёнган кишигина бу машъални ёқиши мумкин.

Бизнинг замонамизда профессионал билимларгина эмас, балки билим билан дунёқарашнинг бирикмасигина маълумотли кишиларни вояга етказади. Бундай таркибий бирикмага оилада, мактабгача тарбия муассасаларида ва асосан мактабда замин яратилади. Бизнинг рус тилини ўқитиш соҳасидаги бутун методологиямиз, жамики ишимиз ана шунга асосланмоғи лозим. Бу комплекс-лингвистик ва педагогик, сиёсий ва мафкуравий проблемадир.

Педагогиканинг асосий қоидаларидан бирида таълим билан тарбия бир-бири билан чамбарчас боғланган, дейилади. Ҳар қандай фан юзасидан мактабда ўтиладиган дарс ёки олий мактабда ўқиладиган лекция тарбиявий аҳамиятга эга бўлмаса — фойда келтирмайди.

Миллий мактабларда рус тили ва адабиётини ўқитишни тарбия билан боғлаш, бирга қўшиб олиб боришнинг жуда катта аҳамиятга эга эканлиги шубҳасиз. Рус тилини ўрганиш айрим вақтда рус адабиётини, рус тарихини ўрганиш деган маънони ҳам билдиришини назарда тутиш керак. Русча китоб устида ишлаш ҳамма халқларга қувонч бахш этади, уларни рус маданиятининг маънавий бойликларидан баҳраманд қилади.

Ҳар бир халқ адабиётининг умумбашарий аҳамияти мазкур халқнинг инсоният прогрессив ривожидаги роли қандайлигига бевосита боғлиқ бўлади. Ўқувчилар рус тилини, рус адабиётини, рус маданиятини ўрганиш жараёнида билиб олган нарсаларнинг ҳаммаси совет жамиятининг жипслигини янада жипслаштиришга ёрдам бериши мумкин ва лозим.

Бу вазифа муаллим зиммасига алоҳида мажбурият юклайди, унинг масъулиятини беқиёс оширади. Маркс ўзининг «Фейербах» тўғрисида тезислар» деган машҳур асарида «Тарбиячининг ўзи тарбияланган бўлиши лозим» деб ёзган эди. Ҳозирги конкрет ҳолатда бу гапнинг маъноси шуки, мактабдаги ёки олий ўқув юртидаги рус тили ва адабиёти муаллими коммунистик қурилиш идеаллари ва мақсадларини чуқур англаган, юксак даражада ғоявий киши бўлиши лозим, бу эса унинг педагогик фаолиятида ўз аксини ва ифодасини топиши керак.

Коммунистик тарбиянинг энг таниқли назариячилари ва практикларидан бири бўлган Михаил Иванович Калинин «ўқитиш, маълумот беришдан кўра тарбиялаш анча қийинроқ» деб уқтирган эди.

Бир қанча атоқли жамоат арбоблари, олимларнинг хотираларидан бизга шу нарса маълумки бирон бир ўқитувчи, тарбиячи, унинг маънавий қиёфаси, инсонпарварлиги, ўз ўқувчиларининг дилига йўл топа олиш маҳорати шу арбоблар ва олимларнинг дунёқарашини шакллантириш, ҳаёт йўлини танлаш учун катта аҳамиятга эга бўлган.

Шундай қилиб, ўқувчилар рус тили ва адабиётини ўрганишга муҳаббат ва ҳурмат туйғуси билан қарайдиган бўлишлари учун объектив омилларгина эмас, шу билан бирга субъектив омилни, яъни тарбиячининг таъсирини ҳам ҳисобга олиш керак.

Бўлажак педагог билан якка тартибда, сабот билан иш олиб бориш, унинг дунёқарашини шакллантириш — ҳаммамизнинг — мактаблар, олий ўқув юртлари, илмий муассасалар, партия ва совет органлари ходимларининг муштарак вазифамиздир.

Ўртоқлар!

Мактабларда, ўрта махсус ва олий ўқув юртларида рус тилини ўрганиш ва ўқитишни янада такомиллаштириш катта сиёсий, умумдавлат, интернационал аҳамиятга эгадир. Бу вазифани муваффақиятли ҳал этиш учун барча иттифоқдош республикаларнинг мутахассислари янада яқинроқ ва маҳкамроқ ижодий ҳамкорлик қилишлари зарур.

Кучларни мана шундай бирлаштириш ҳозирги замоннинг энг илғор ғоялари ифодачиси, улуғ социалистик Ватанимиз халқларини манъавий жипслаштиришнинг қудратли воситаси бўлган рус тилини ўқитишда янада кўпроқ муваффақиятларга эришиш имконини бериши шубҳасиз.

Азиз ўртоқлар, ушбу Бутуниттифоқ конференциясига самарали ишлашни, унинг ҳамма қатнашчиларига эса халқ маорифи, ёшларни коммунистик руҳда тарбиялашдек олижаноб соҳада сиҳат-саломатлик, янгидан-янги ижодий муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсизлар. **(Гулдурос қарсаклар).**

СОВЕТ—ВЕНГРИЯ МУЗОКАРАЛАРИ

21 октябрь куни Кремлда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин билан ВСИП Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, ВХР Министрлар Советининг Раиси Д. Лазар ўртасида музокаралар бўлди.

Қардошларча дўстлик ва тўла ҳамжиҳатлик вазиятида ўтган музокаралар вақтида Совет — Венгрия ҳамкорлигини янада мустаҳкамлаш ва кенгайтиришга алоқадор бўлган кўпгина сиёсий ва иқтисодий масалалар, шунингдек иккала томонни қизиқтирувчи актуал халқаро проблемалар муҳокама қилинди. Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгашда ишлаб чиқилган қарорларни мустаҳкамлаш ва амалга оширишга қаратилган баҳамжиҳат тадбирлар кўриш имкониятларига алоҳида эътибор берилди.

КПСС Марказий Комитети билан ВСИП Марказий Комитетининг бош йўлига биноан социалистик давлатлар ҳамдўстлигининг бирлиги ва жипслигини янада мустаҳкамлашга ҳар томонлама кўмаклашишга аҳд қилинганлиги изҳор этилди ва Совет Иттифоқи билан Венгрия Халқ Республикасининг Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатлари социалистик иқтисодий интеграция комплекс программасини бажаришда актив иштирок этиши билан боғлиқ бўлган янги тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишга тайёр эканлиги тасдиқланди.

Совет Иттифоқида тўққизинчи беш йиллик планни ва Венгрия Халқ Республикасида тўртинчи беш йиллик планни туғаллашга доир ишларнинг якунлари тўғрисида ўзаро ахборот берилди. СССР билан Венгриянинг 1976—1980 йилларга мўлжалланган халқ хўжалик планларини мувофиклаштириш натижаларидан иккала томоннинг мамнунлиги изҳор этилди ҳамда иккала мамлакатнинг халқ хўжалиги ва уларнинг ҳамкорлигини кенгайтириш учун бу ишнинг катта аҳамияти қайд этилди. Халқ хўжалигининг баъзи бир ҳал қилувчи тармоқларида, жумладан энергетика, машинасозликда, қишлоқ хўжалик маҳсулотини етиштиришда ва бошқа соҳаларда ихтисослаштириш ва кооперациялашни ривожлантиришнинг бир қанча муҳим масалалари муҳокама қилинди.

(ТАСС).

Д. ЛАЗАР Н. В. ПОДГОРНИЙ ҲУЗУРИДА БЎЛДИ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний расмий дўстлик визити билан Совет Иттифокида меҳмон бўлиб турган ВСИП Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, ВХР Министрлар Советининг Раиси Д. Лазарни 22 октябрь куни Кремлда қабул қилди.

Ўртоқлик, самимий вазиятда ўтган суҳбатда ҳар икки мамлакат халқлари ўртасидаги дўстлик ва кардошлик алокаларини янада мустаҳкамлаш, сиёсий, иқтисодий, илмий, маданий ва бошқа соҳаларда Совет — Венгрия ҳамкорлигини муваффақиятли ривожлантириш билан боғлиқ бўлган масалалар тилга олинди; давлат, парламент ва жамоат ташкилотлари ўртасидаги самарали алока ва дўстона муносабатларни кенгайтиришдан ҳар икки томон манфаатдор эканлиги таъкидлаб ўтилди. Суҳбат чоғида ҳозирги халқаро вазиятнинг муҳим проблемалари ҳам кўриб чиқилди; яқинда тугаган Умумевропа кенгашида эришилган ижобий натижалар тинчликни, хавфсизлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга каратилиб, бундан буён қўйиладиган кадамлар учун қулай шарт-шароитларни яратаётганлиги уқтириб ўтилди.

САМИМИЙ, ДЎСТОНА ВАЗИЯТДА

21 октябрь куни СССР ҳукумати Катта Кремль Саройида Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Венгрия Халқ Республикаси Министрлар Советининг Раиси Дьердь Лазар шарафига зиёфат берди.

Совет томонидан КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, А. А. Громико, Д. С. Полянский, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев ўртоқлар, бошқа расмий кишилар бор эдилар.

Зиёфатда А. Н. Косигин билан Д. Лазар нутқ сўзладилар, уларнинг нутқлари зўр эътибор бериб тингланди ва қарсаклар билан кутиб олинди.

(ТАСС).

БЕШ ЙИЛЛИКНИНГ ДАДИЛ ОДИМИ

(Боши биринчи бетда).

	1975 йилнинг тўққиз ойи мобайнида ишлаб чиқарилгани	1975 йил тўққиз ойи мобайнида 1974 йилнинг тўққиз ойидагига нисбатан: процент ҳисобида	кўп, кам (—) ишлаб чиқарилди
Қора металлар прокати— миллион тонна	85,5	105	4,4
шу жумладан тайёр прокат	73,3	104	3,0
Пўлат қувурлар — миллион тонна	11,9	106	0,7
Темир руда —миллион тонна	174	103	5,5
Минерал ўғитлар (шартли бирликларда)—миллион тонна	66,0	112	7,3
Ўсимликларни ҳимоя қилиш химиявий воситалари (шартли бирликларда)—минг тонна	330	115	42,1
100 процент кальцийланган сода— миллион тонна	3,5	106	0,2
100 процент каустик сода— миллион тонна	1,8	109	0,1
Олтингугурт кислотаси—миллион тонна	13,6	111	1,4
Синтетик смола ва пластмассалар —миллион тонна	2,1	114	0,3
Химиявий тола ва ип— минг тонна	705	108	53,5
Автомобиль покришкалари— миллион дона	38,2	110	3,5
Синтетик кир ювиш воситалари—минг тонна	522	113	64,6
Турбиналар—миллион киловатт	14,3	108	1,0
Турбина генераторлари—миллион киловатт	12,6	110	1,1
Ўзгарувчан ток электр моторлари—миллион киловатт	33,7	103	1,0
Металл қирқувчи станоклар: минг дона	166	103	4,4
миллион сўм	1101	109	97,7
Жами металл қирқувчи станоклардан сонли программа билан бошқариладиган станоклар— минг дона	3,9	123	0,7
Темирчилик—пресслаш машиналари: минг дона	37,2	104	1,3
Миллион сўм	291	109	23,2
Асбоблар, автоматлаш воситалари ва уларнинг запас қисмлари—миллиард сўм	3,1	112	0,3
Ҳисоб техникаси воситалари ва уларга запас қисмлар— миллиард сўм	2,1	136	0,6
Металлургия машина-ускуналари—минг тонна	259	102	5,1
Кўмир шахталарида кўмир қазиш комплекслари ва механизациялашган устунлари— комплектлари	373	106	20
Кўмир қазиш комбайнлари— дона	816	94	—49
Проходка комбайнлари— дона	374	103	12
Нефть аппаратлари— минг тонна	127	97	—3,5
Химиявий машина-ускуналар ва уларга запас қисмлар — миллион сўм	500	111	47,7
Енгил саноат учун технологик машина-ускуналар ва уларга запас қисмлар—миллион сўм	515	111	50,1
Озиқ-овқат, гўшт, сут ва балиқ саноати учун технологик машина-ускуналар ва уларга запас қисмлар—миллион сўм	372	109	30,0
Магистрал тепловозлар— миллион от кучи	2,9	98	—0,05
Магистрал электровозлар—миллион от кучи	2,2	108	0,2
Магистрал юк вагонлари— минг дона	51,7	96	—1,9
Автомобиллар— минг дона	1466	107	97,5
Шу жумладан: юк автомобиллари—	515	104	21,0
енгил автомобиллар	901	109	72,2
Тракторлар — минг дона	409	104	13,9
Қишлоқ хўжалик машиналари— миллион сўм	2797	109	235
Шу жумладан: чорвачилик ва ем-хашак тайёрлаш машиналари	1183	113	135
Комбайнлар—минг дона: ғалла комбайнлари	71,8	111	7,1
жўхори комбайнлари	7,8	103	0,2
картошка комбайнлари	7,1	108	0,5
лавлаги комбайнлари	13,0	111	1,3
силос комбайнлари	53,1	104	2,1
Пахта терим машиналари (физик бирликларда)—минг дона	5,8	105	0,3
Пресс подборщиклар— минг дона	20,7	110	1,8
Экскаваторлар — минг дона	28,9	104	1,2
Бульдозерлар— минг дона	36,6	105	1,7
Ишбоп ёғоч (колхозлар тайёрлагани бу ҳисобга кирмайди) —миллион зич кубметр	228	102	4,3
Целлюлоза— миллион тонна	5,1	108	0,4
Қоғоз—миллион тонна	3,9	104	0,1
Картон—миллион тонна	2,5	107	0,2
Цемент—миллион тонна	90,8	106	5,2
Йиғма темир-бетон—миллион куб метр буюм	85	105	3,9
Шифер—миллиард шартли плита	5,8	106	0,3
Томга ёпиладиган юмшоқ материаллар ва изол —миллиард квадрат метр	1,3	104	0,1
Ҳамма турлардаги газламалар—миллион квадрат метр	741	101	91,7
шу жумладан Ип газлама	4955	100,2	12,0
Жун газлама	549	102	9,5
Зиғир толасидан тўқилган газлама	577	98	12,1
Шойи газлама	1118	106	66,2
Тикилган кийимлар— миллиард сўм	13,9	105	0,6
Ички трикотаж— миллион дона	705	103	20,5
Устки трикотаж— миллион дона	344	99	—3,9
Чарм пойафзал — миллион жуфт	515	102	9,3
Гўшт (саноат кўламида тайёрлангани)—миллион тонна	7,3	111	0,7
Колбаса маҳсулотлари — миллион тонна	2,2	105	0,1
Овқатлик балиқ маҳсулотлари, шу жумладан балиқ консервалари— миллиард сўм	2,8	108	0,2
мол ёғи—миллион тонна	1,1	97	—0,03
Сутга айлантириб ҳисобланган ёғи олинмаган сут маҳсулоти— миллион тонна	18,1	104	0,8
Ёғли пишлоқ—минг тонна	464	102	10,8
Ўсимлик мойи—миллион тонна	2,3	97	—0,1
Кондитерлик маҳсулотлари — миллион тонна	2,3	98	—0,04
Консервалар—миллиард шартли банка	11,3	105	0,5
Омухта ем — миллион тонна	30	107	1,9
Соатлар—миллион дона	40,9	109	3,2
Чинни фаянс ва маёлик идишлар—миллион дона	737	107	48,6
Сортли идишлар (шиша ва хрусталлардан ясалган)— миллион сўм	244	115	32,6
Радиоприёмник ва радиолалар — миллион дона	6,2	97	—0,2
Телевизорлар—миллион дона	5,2	107	0,3
Холодильниклар — миллион дона	4,2	103	0,1
Кир ювиш машиналари —миллион дона	2,4	— 107	0,2
Мотоцикл ва мотороллерлар— минг дона	761	106	45,6
Мебель—миллиард сўм	3,2	108	0,2

Умуман саноат бўйича тўққиз ойлик план муваффақиятли бажарилгани ҳолда бир қанча ишлаб чиқариш бирлашмалари ва корхоналар белгиланган топшириқларни бажара олмади, айрим ҳолларда белгиланган ассортимент ва тегишли сифатдаги маҳсулот ишлаб чиқарилишига эришилмади. Ишлаб чиқариш қувватларини ўзлаштириш ва улардан фойдаланишда камчиликлар бор. Тайёр прокат, пўлат қувур, каустик сода, олтингугурт кислотаси, синтетик кир ювиш воситалари, ўзгарувчан ток электр моторлари, темирчилик пресслаш машиналари, нефть аппаратлари, енгил, озиқ-овқат, гўшт-сут ва балиқ саноати учун технологик машина ускуналар ҳамда уларга запас қисмлар, юк вагонлари, ишбоп ёғоч, картон, айрим газлама хиллари, устки трикотаж, чарм пойафзал, мол ёғи, чинни фаянс ва маёлик идиш, холодильник ишлаб чиқариш плани етказиб бажарилмади.

Фан ва техника ютуқларини халқ хўжалигига жорий этиш, ишлаб чиқаришни техника жиҳатидан такомиллаштириш ва интенсивлаш ишлари давом эттирилди.

Саноат ишининг техника иқтисодий ишлари яхшиланди.

Саноат замонавий техника талабларига мос келувчи 2 мингдан ошиқ янги хил маҳсулот турларини ўзлаштирди ва ишлаб чиқара бошлади. 1975 йилнинг 1 октябригача 26 минг буюмда давлат Сифат белгиси бор эди, шу жумладан тўққиз ойда саккиз минг буюмга шундай белги берилди.

Саноатда меҳнат унумдорлиги пландаги 5,7 процент ўрнига 6,1 процент кўпайди; маҳсулот ўсишининг 81 проценти меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига ҳосил қилинди. Саноат маҳсулотининг таннархи ва фойда юзасидан белгиланган план бажарилди.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ҲУЗУРИДАГИ МАРКАЗИЙ СТАТИСТИКА БОШҚАРМАСИ

РУС ТИЛИНИ ЎРГАТАЙЛИК ВА ЎРГАНАЙЛИК

«Мамлакатдаги мактабларда, ўрта, махсус ва олий ўқув юртларида рус тилини ўрганиш ва ўқитиш тажрибаси»га бағишланиб Тошкентда ўз ишини давом эттираётган Бутуниттифоқ илмий-амалий конференциясида 22 октябрь куни секция мажлислари бўлди.

СССР педагогика фанлари академиясининг миллий мактабларда рус тили ўқитиш илмий-тадқиқот институти директорининг ўринбосари, педагогика фанлари доктори И. В. Баранников бошчилик қилган «Рус тилини бошланғич ўқитиш» секциясида рус тилини ўрганиш самарадорлигини ошириш, мазмунини такомиллаштириш актуал прболемалари, миллий мактаблар бошланғич синфлари учун типовой программалар, тайёрлов синфларида рус тили курсининг мазмуни ва структураси муҳокама қилинди.

«IV—X синфларда рус тили ўқитиш методикаси» секциясининг мажлисларида (раҳбари педагогика фанлари доктори Г. А. Агабабян) миллий ўрта мактаблар учун рус тилидан типовой программанинг илмий асослари, қишлоқ ва шаҳар мактабларида рус тили ўқитиш методикасининг актуал масалалари, тилга ўргатиш замонавий форма ва воситаларидан фойдаланиш имкониятлари муҳокама қилинди.

В. И. Ленин номли Тошкент давлат университети рус тили кафедрасининг мудири, СССР педагогика фанлари академиясининг мухбир аъзоси, филология фанлари доктори О. А. Азизов раҳбарлигидаги «Олий мактабларда рус тили ўқитиш методикаси» секциясида конференция қатнашчилари олий ўқув юртларида рус тили курсларини такомиллаштириш, миллий мактаблар учун рус тили ва адабиёти муаллимлари тайёрлашни яхшилаш актуал проблемаларига бағишланган докладларни тингладилар ва муҳокама қилдилар.

Вильнюс педагогика институти рус тили кафедрасининг мудири, филология фанлари кандидати К. В. Мустейкис бошчилигидаги «Рус лингводидактикасининг умумий проблемалари» секциясининг мажлисларида рус тили билан мамлакатимиздаги халқларнинг бошқа тиллари ўртасидаги ўзаро таъсир ва ўзаро алоқа масалалари, миллий мактабларда рус тили ўқитиш методикасининг баъзи специфик қоидалари, ҳозирги замон лингводидактикаси назариясининг проблемалари муҳокама қилинди.

СССР Маориф министрининг ўринбосари М. И. Кондаков раҳбарлигидаги «Миллий мактаблар, ўрта махсус ва олий ўқув юртларида рус тилини ўқитиш қўйилишининг ташкилий-педагогик проблемалари» секциясида иттифоқдош ва автоном республикалар Маориф министрликлари, Олий ва ўрта махсус таълим министрликлари вакилларининг берган ахборотлари тингланди, мактаблар, ўрта махсус ўқув юртлари ва олий мактабларда рус тили ўқитиш ташкил этилишини такомиллаштириш йўллари кўриб чиқилди.

Конференция ўз ишини давом эттирмоқда. (ЎзТАГ).

ДОН—ДАВЛАТГА

Республикамиз областларида дон тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 22 октябрга бўлган МАЪЛУМОТ

Биринчи стун — областлар; иккинчи стун — мавсум бошидан буён топширилган дон; учинчи стун — бир кунда (топшириққа нисбатан процент ҳисобида)

ТОШКЕНТ	118,3	1,5
АНДИЖОН	105,4	—
САМАРҚАНД	100,2	—
Фарғона	95,7	—
Сурхондарё	92,5	0,9
Хоразм	78,2	2,2
Қашқадарё	75,6	0,4
ҚҚ АССР	74,4	2,0
Наманган	67,0	—
Сирдарё	62,0	0,2
Жиззах	36,7	—
Бухоро	35,0	—
Республика бўйича:	77,9	0,9

ТОШКЕНТ. Қорақамиш массивида уй-жой бинолари қурилиши кенг авж олдириб юборилди. Ильич нурлари билан ёритилган кўча ва йўлкалар атрофига турли манзарали дарахт кўчатлари ўтқазилиб, массив кўкаламзорлаштирилди. Суратларда: янги уй-жой бинолари акс эттирилган. А. Тўраев фотолари.

ОСИЁ ВА ОКЕАНИЯ МАМЛАКАТЛАРИ МЕТАЛЛИСТЛАРИ КАСАБА СОЮЗЛАРИ ВАКИЛЛАРИНИНГ УЧРАШУВИ

22 октябрь куни Тошкентда Осиё ва Океания мамлакатлари металлистлари касаба союзлари вакилларининг маслаҳат учрашуви бошланди. Учрашувда Австралия, Ҳиндистон, Монголия, Янги Зеландия, Япония, металлистлари касаба союзларининг, СССР Металлургия саноати, машинасозлик, электр станциялар ва электр техника саноати ишчилари касаба союзларининг раҳбарлари иштирок этмоқдалар.

Ана шу учрашувдан кўзда тутилган мақсад — фан-техника тараққиёти шароитида меҳнаткашларнинг энг муҳим проблемалари юзасидан фикрлашиб олишдан ва шу муносабат билан Осиё ҳамда Океания мамлакатлари металлистлари касаба союзининг конференциясини чақиришдан иборат.

Дастлабки мажлисларда муҳокама қилинган масала юзасидан кенг фикрлашиб олинди.

Шу куниёқ касаба союз арбоблари Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида қабул қилиндилар.

* * *

Осиё ва Океания мамлакатларидан келган меҳмонлар маслаҳат учрашуви бошланиши олдидан В. И. Ленин Марказий музейининг Тошкент филиалини бориб кўрдилар, Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасида бўлдилар, республика пойтахтининг кўркам жойларини кўздан кечирдилар. Касаба союз арбоблари ўзларининг бир кунини Самарқандга сафар қилишга бағишладилар.

Маслаҳат учрашуви ўз ишини давом эттирмоқда.

(ЎзТАГ).

Телевидение

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 10.00 — МОСКВА. 18.15 — ТОШКЕНТ. 18.20 — Телевизион қўғирчоқ театри. 18.45 — Ўзбекистон — Тожикистон мусобақаси. 19.15 — **«Ахборот».** 19.30 — Миллионлар ленинча университети (Москва). 20.00 — Халқаро шарҳловчилар даврасида. 20.30 — Ўн минут музика. 20.40 — **«Ахборот».** 21.00 — **Пахтазор — мардлар майдони.** 21.20 — Концерт. 22.00 — **«Вақт».** 22.30 — КПСС XXV съезди шарафига. 22.45 — **Хоккей:** «Бинокор» (Тошкент) — «Висококогорец» (Нижний Тагил). **ИККИНЧИ ПРОГРАММА.** 11.25 — ТОШКЕНТ. Ўқув кўрсатувлари. 18.15 — МОСКВА. 19.00 — Янгиликлар. 19.15 — Бувиларимиз ва оналаримизга раҳмат айтамиз. 19.30 — ТОШКЕНТ. 20.00 — МОСКВА. **УЧИНЧИ ПРОГРАММА.** 18.55 — ТОШКЕНТ. 19.00 — **Хоккей:** «Бинокор» (Тошкент) — «Висококогорец» (Нижний Тагил). 21.15 — Тошкент янгиликлари.

Театр

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 23/X да **Оқшомдан тушгача,** 24/X да **Қароқчилар,** 25/X да **Олтин девор,** 26/X да **Парвона.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 23/X да **Нурхон,** 24/X да **Сув келтирган азиз,** 25/X да **Жоним фидо,** 26/X да **Жон қизлар,** 27/X да **Ҳижрон.**

ШАПИТО ЦИРКИДА — **МОСКВА ЦИРК АРТИСТЛАРИНИНГ ГАСТРОЛЛАРИ** (19.00).

Кино

Хато бўлиши мумкин эмас — «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ», «ЧАЙКА», «ВОСТОК», «МОСКВА», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «ҚОЗОҒИСТОН», «ДРУЖБА» (тоқ соатларда).

Аломат қиз — САНЪАТ САРОЙИ (кундуз ва кечқурун).

Жала — «ҚОЗОҒИСТОН» (жуфт соатларда).

Хусумат — «ДРУЖБА» (жуфт соатларда).

Сўнгги ўқ; Қопқон — «НУКУС» (кундуз ва кечқурун).

Шаҳарда икки киши — НАВОИЙ номли, «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун).

ТОШКЕНТ ХАЛҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ 1975—76 ўқув йили учун ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИГА **ТИНГЛОВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ**

Тайёрлов бўлимига камида бир йиллик узлуксиз ишлаб чиқариш стажига эга бўлган ўрта маълумотли ишчилар ва колхозчилар ҳамда Совет Армияси сафида ҳарбий хизматни ўтаб қайтганлар қабул қилинадилар.

ЎҚИШ МУДДАТИ — 1 ЙИЛ. ҲУЖЖАТЛАР — 10 НОЯБРГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Суҳбат ва тингловчиликка қабул қилиш 20 ноябргача ўтказилади.

Ўқувчиларга стипендия, бошқа шаҳарлардан келганларга ётоқхона берилади.

ТАЙЁРЛОВ БЎЛИМИНИ МУВАФФАҚИЯТЛИ ТУГАТГАНЛАР ИНСТИТУТНИНГ БИРИНЧИ КУРСИГА КОНКУРССИЗ ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИЛАР.

Кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: институт ректори номига ёзилган ариза, иш жойидан йўлланма, ўрта маълумоти тўғрисидаги ҳужжат (асли), характеристика, меҳнат дафтарчасидан кўчирма, 286-формадаги медицина справкаси, 3x4 см. катталикдаги 6 дона фотосурат.

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳар, Олмазор кўчаси, 183-уй, 157-хона.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ МИНИСТРЛИГИНИНГ ТОШКЕНТ АВТОМОБИЛЬ-ТРАНСПОРТИ ЙЎЛЛАРИ ИНСТИТУТИ ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА **КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ**

кафедра доцентлари: КПСС тарихи, металлар технологияси; **кафедра катта ўқитувчилари:** КПСС тарихи, фалсафа, (2, ўзбек ва рус тилида), материаллар қаршилиги, олий математика, йўл машиналари ва ускуналари, чет тили (инглиз тили), йўл қурилишини ташкил қилиш ва технология, машина ва механизмлар назарияси (техника фанлари кандидати, ўзбек тилида), назарий механика, (техника фанлари кандидати, ўзбек тилида);

кафедра ассистентлари: КПСС тарихи, йўл машиналари ва ускуналари, амалий математика, умумий теплотехника ва гидравлика (техника фанлари кандидатлари).

КОНКУРС МУДДАТИ — 21 ноябргача.

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳри, К. Маркс кўчаси, 32-уй, Кадрлар бўлими.

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ

Ўзбекистон ССР сув хўжалиги қурилиши бош бошқармасининг ишчилари, хизматчилари, инженер-техник ходимлари КПСС XXIV съезди қарорларини амалга ошира бориб, пудрат қурилиш ишлари беш йиллик планини муддатидан олдин, 7 октябрда бажардилар.

Беш йиллик мобайнида Уйчи насос станцияси билан бирга Катта Наманган каналининг талай участкаси, Эски Ангор ва Ульянов каналлари, Қорабоғ ва Лангар селхоналари, Шеробод каналининг ўнг тармоғи, Қоратоғ-Тўпалон, Хонобод, Қумдарё, Аму-Занг, Султонобод, Мўғиён ва бир қанча бошқа каналлар фойдаланишга топширилди.

Аму-Бухоро каналининг иккинчи навбатида лойиҳада кўзда тутилган сувнинг ўтказилиши таъминланди — каналда «Ҳамза-2» насос станциясининг тўққиз агрегати ва Қизилтепа станциясининг 7 агрегати ишга туширилди.

110 минг гектардан кўпроқ суғориладиган ер фойдаланишга топширилди, 150 минг гектардан зиёд ернинг мелиоратив ҳолати яхшиланди.

«Узглавводстрой» коллективи партия XXV съездини муносиб кутиб олиш учун мусобақани авж олдириб беш йиллик топшириқларига қўшимча равишда камида 60 миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишларини бажариш мажбуриятини олдилар.

(ЎзТАГ).

ҲУРМАТ ТАХТАСИ

1975 йилда пахта тайёрлаш халқ хўжалиги планларини муддатидан илгари бажарганликлари учун қуйидагилар республика «Ҳурмат тахтаси»га ёзилсин:

Сурхондарё областидаги **Денов райони** — район партия комитетининг секретари ўртоқ **Шарафиддинов,** район ижроия комитетининг раиси ўртоқ **Раҳимов,** район ижроия комитети қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Турсунов,** «Узсельхозтехника» район бирлашмасининг бошқарувчиси ўртоқ **Бегматов,** район суғориш системалари бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Ҳамзаев,** район комсомол комитетининг секретари ўртоқ **Ёдгоров.**

Тошкент областидаги **Чиноз райони** — район партия комитетининг секретари ўртоқ **Мамедов,** район ижроия комитетининг раиси ўртоқ **Бузруков,** район ижроия комитети қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Бойназаров,** «Узсельхозтехника» район бирлашмасининг бошқарувчиси ўртоқ **Саямов,** район суғориш системалари бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Шабанов,** район комсомол комитетининг секретари ўртоқ **Йўлдошев.**

1975 5.200.000 ТОННА УЧУН

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 22 октябрга бўлган МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида).

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	шу жумладан машинада: бир кунда	шу жумладан машинада: мавсум бошидан
ТОШКЕНТ	1,30	103,49	0,95	103,20
АНДИЖОН	0,56	102,47	0,96	85,01
ҚҚ АССР	1,45	98,60	2,25	83,82
Сирдарё	1,79	97,07	1,54	102,19
Сурхондарё	0,88	93,10	0,82	88,02
Фарғона	0,71	93,05	1,39	69,49
Наманган	1,00	92,14	1,05	80,06
Хоразм	1,07	87,77	1,11	51,56
Қашқадарё	0,83	86,43	0,78	55,83
Жиззах	1,18	83,08	0,40	73,01
Самарқанд	1,16	80,87	1,04	51,15
Бухоро	0,52	65,39	0,19	15,79
Республика бўйича:	0,98	90,09	1,04	72,02
Шу жумладан ингичка толали пахта				
НАМАНГАН	1,67	144,05		
Сурхондарё	1,23	84,41		
Бухоро	0,78	82,72		
Қашқадарё	0,97	69,65		
Республика бўйича:	1,16	82,53		

ГИДРОГЕОЛОГЛАР КЕНГАШИ

22 октябрда Тошкентда ҳозирги замон гидрогеологияси проблемаларига бағишланган Бутуниттифоқ кенгаши очилди. Кенгашда мамлакатдаги илмий-тадқиқот институтлари, олий ўқув юртларининг, СССР ва Ўзбекистон ССР Геология министрликларига қарашли қидирув, лойиҳалаш ва ишлаб чиқариш ташкилотларининг, СССР ва иттифоқдош республикалар Фанлар академияларининг, Мелиорация ва сув хўжалиги, Олий ва ўрта махсус таълим министрликларининг мутахассислари қатнашмоқда.

Кенгаш иштирокчилари гидрогеология ишлари истиқболининг асосий йўналишларини, геология-разведка ишларида фан-техника тараққиётини жадаллаштириш ва бу ишларнинг самарадорлигини ошириш масалаларини муҳокама қилмоқдалар. Кенгашдан мақсад-кейинги йилларда қилинган илмий ва ишлаб чиқариш ишларини якунлаш, гидрогеология тадқиқотларини ривожлантиришнинг асосий вазифаларини белгилашдир.

Кенгаш ишида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари А. Р. Хўжаев қатнашмоқда.

(ЎзТАГ).

планетамизда

ХАБАРЛАР · ВОҚЕАЛАР · ФАКТЛАР

ЛОС АНЖЕЛОС МЕҲМОНЛАРИ

ЛОС-АНЖЕЛОС (Калифорния штати), 21 октябрь (ТАСС махсус мухбири). Америкалик астронавтлар билан бирга АҚШ бўйлаб сафар қилаётган совет космонавтлари А. Леонов ва В. Кубасов бугун Лос-Анжелосга келдилар.

Космонавтлар Лос-Анжелосда «Рокуэл интернэшнл спейс дивижн» компаниясининг заводини бориб кўрдилар. Бу компания Америка космик кемаси «Аполлон»ни яратишда, шунингдек Совет—Америка «Союз—Аполлон» программасининг айрим узелларини яратишда қатнашганди.

Космонавтлар ва астронавтлар тантанали равишда кутиб олинди. «Рокуэл интернэшнл» ишчилари ва хизматчилари компания заводи олдидаги бутун майдонни тўлдиргандилар. Рус ва инглиз тилларида ёзилган катта-катта транспарантларда «Хуш келибсиз азиз меҳмонлар» деб ёзилганди.

«Союз» ва «Аполлон» экипажларининг аъзолари кишилар жонли йўлаги орасига тушиб қолдилар. Уларга юзлаб қўллар узатилди. Инглиз ва рус тилларида айтилган: «Браво, русские», «Здравствуй, Алексей и Валерий», «Так держать» деган хитоб сўзлари эшитиларди.

Митингда сўзга чиққан «Рокуэл интернэшнл спейс дивижн» компаниясининг президенти П. Андерсон «Союз» ва «Аполлон» кемаларининг биргалашиб учиши космосдаги Совет—Америка ҳамкорлиги йўлида босилган жуда муҳим қадам бўлди, деди. Бу ерда ҳозир бўлган космонавтлар ва астронавтлар ишни энди бошлаб бердилар, деди у.

Космосда биргалашиб учишнинг Совет ва Америка қатнашчилари жавоб сўзларида «Союз» — «Аполлон» программасига қўшган ҳиссалари учун компаниянинг ҳамма ходимларига миннатдорчилик билдирдилар. В. Кубасов митинг қатнашчиларининг қарсаклари остида айтдики, «Шу учишда Совет ва Америка космик технологиялари бир-бирига бемалол мос келиши намойиш эттирилди ва биз космосда бундан буён ҳам ҳамкорликни муваффақиятли давом эттиришимиз мумкин».

В. БАЙДАШИН.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

⊙ БЕРЛИН. Германия Демократик Республикасидаги тўқимачилик корхоналари бирлашмаси билан Москвадаги М. В. Фрунзе номли ип-газлама фабрикаси ўртасидаги самарали ҳамкорлик муваффақиятли ривожланиб бормоқда. СССР билан ГДР шу беш йилликда 30 дан ортиқ илмий-техникавий ечимлар натижаларини айирбошладилар. Бунинг натижасида Флех шаҳаридаги (ГДР) тўқимачилик фабрикасидагина 2,3 миллион маркадан кўпроқ маблағ тежалди.

⊙ ЛОНДОН. Англияда кейинги ўн икки ой ичида чакана нархлар 26 процентдан зиёд ошди. Озиқ-овқат маҳсулотлари ва кийим-кечак айниқса қимматлашди.

⊙ РАНГУН. Бирма пойтахтида совет бадиий ҳунармандчилиги буюмлари виставкаси очилди. Виставка Совет Иттифоқи билан Бирма ўртасидаги маданий алоқа планига мувофиқ уюштирилди. Шу пайтгача бундай виставка Индонезия, Понистон ва Малайзияда очилган эди.

⊙ ЛА-ПАС. Деярли бутунлай ташқи бозорга қарам бўлган Боливиянинг қишлоқ хўжалиги ўз маҳсулотига талабнинг камайганлиги ва нарх-навонинг пасайиб кетганлиги туфайли жиддий қийинчиликларни бошидан кечирмоқда. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши танглика дучор бўлганлиги, шунингдек миллий кон-руда саноат қийинчиликларни бошидан кечираётганлиги сабабли Боливиянинг ташқи савдо балансидаги камомат бу йил камида 38 миллион долларни ташкил этади, деб ҳисобламоқдалар.

(ТАСС).

ВИЗИТ ТУГАЛЛАНДИ

СТОКГОЛЬМ, 22 октябрь (ТАСС). Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг раиси, Ўзбекистон журналистлар союзи правлениесининг раиси З. И. Есенбоев бошчилигида бу ерга келган Совет Ўзбекистони делегациясининг визити тамом бўлди. Делегация Швецияга Совет Иттифоқи кунлари бошланиши муносабати билан келган эди.

Совет Иттифоқи кунлари программасига мувофиқ делегация аъзоси, тарих фанлари доктори профессор **Х. Ш. Иноятов** Мальме шаҳрида «Ўзбекистонда ленинча миллий сиёсатнинг тантанаси» деган мавзуда лекция ўқиди, чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқа қилувчи Ўзбекистон жамиятининг раиси И. Х. Тўхтахўжаева Совет Ўзбекистонида хотин-қизларнинг аҳволи тўғрисида доклад қилди.

Делегация раҳбари З. И. Есенбоев 21 октябрда Швеция коммунистлари нашр этаётган «Арбертар — Тидннингген-ню даг» редакциясида бўлди. Газетанинг масъул редактори И. Андрессон ҳамда редакция секретари Б. Хаммар билан учрашди ва суҳбатлашди.

Совет Ўзбекистони делегацияси кеча тушдан кейин Ватанига жўнаб кетди.

«БАҲОР» АНСАМБЛИ ШВЕЦИЯДА

СТОКГОЛЬМ, 21 октябрь. (ТАСС). Дунёдаги ансамблларнинг бирортаси ҳам шу пайтгача Стокгольмдаги қироллик операси саҳнасида бутун кеча давомида томоша кўрсатиш шарафига муяссар бўлмаган эди. СССР халқ артисти Мукаррама Турғунбоева раҳбарлигидаги Ўзбекистонда хизмат кўрсатган «Баҳор» давлат халқ рақс ансамбли шу шарафга муяссар бўлди.

Ансамбль томошасига тарқатиладиган 1200 билет уч соат ичида сотиб бўлинди. Швецияда бундай ҳодиса камдан-кам бўлади. Бу нарса артистлар зиммасига томошабинларнинг умидини оқлаш, совет ва ўзбек миллий санъатининг қиёфасини гавдалантириб бериш—ҳис-туйғуларини ошкора изҳор этмайдиган шведларнинг кўнглини ром қилишдек алоҳида масъулият юклар эди.

«Баҳор» артистлари бунинг уддасидан чиқишди. Зал аҳли Совет Ўзбекистони санъатига мафтун бўлди. Завқларини яшира олмаган томошабинлар танаффус вақтида М. Турғунбоева ва Совет делегациясининг раҳбари — Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг раиси З. И. Есенбоев ёнига келишиб, бирга суратга тушишни, эсдалик учун ансамбль откриткаларини юборишни сўрадилар, совет артистларига офарин ва энг яхши тилаклар изҳор этдилар.

«Бу қадар гўзал композиция фақат Совет Иттифоқида вужудга келиши мумкин», — деди машҳур швед рассоми Зоя Лагеркранц ТАСС мухбири билан суҳбатда. «Совет артистларининг бундай катта муваффақиятини кўриш ҳақиқий бахтдир».

Швед газеталари ҳам «Баҳор» концертини эътиборсиз қолдирмадилар. «Дагенс Нюхетер» газетаси — Ўзбекистон ССР маданияти ривожидаги катта муваффақиятларни тавсифлайди ва 1918 йилда республикада биринчи драма театрига асос солинган эди, ҳозир эса бу ерда 21 та профессионал театр бор, деб таъкидлайди. Газета ансамблнинг шарқча жозибадор ва майин услубини, шунингдек раққосаларнинг маҳоратини қайд этади.

«Баҳор» Швецияга Совет Иттифоқи кунлари байрамида қатнашиш учун келди. Бундай байрам ҳар йили «Швеция — Совет Иттифоқи» жамиятлари иттифоқининг ташаббуси билан ўтказилади.

Ансамблнинг гастроллари 18 ноябргача давом этади. Ўзбек раққосалари швед томошабинларини Совет Ўзбекистонининг ўзига хос миллий санъати билан таништирадилар, совет ва швед халқлари ўртасидаги дўстона алоқаларни мустаҳкамлашга ёрдам берадилар.

КАТТА ҲИССА

КОБУЛ, 21 октябрь. (ТАСС). Афғонистон республикасида Афғонистон Қизил ярим ой жамиятининг ҳафталиги бошланди. Бу ҳафталик ҳар йили ўтказилади.

Афғонистон Қизил Ярим ой жамияти ўтган йили аҳолига уч миллион 800 минг афғоний миқдорида ёрдам берди. Шунингдек бошқа мамлакатларда табиий офатлардан зарар кўрган кишиларга 18 минг доллар миқдорида кўмаклашди, деб хабар беради Бахтар агентлиги.

Ўтган йили мазкур жамиятнинг ташаббуси билан мамлакатда дастлабки медицина ёрдами кўрсатадиган 6 марказ очилди. Афғонлардан 250 мингдан ортиқ киши бу жамиятнинг хизматидан фойдаланди.

Афғонистон Республикасининг давлат бошлиғи ва Бош министри М. Довуд Қизил Ярим ой жамияти ҳафталиги муносабати билан йўллаган мактубида жамиятнинг фаолияти муҳим аҳамиятга эга эканлигини қайд қилди. У жамият фақирликка қарши кураш ва аҳолига медицина ёрдами ҳамда моддий ёрдамни яхшилаш ишига катта ҳисса қўшаётганлигини таъкидлади.

«ЭРКИН ДУНЁ» ҚИЁФАСИ

ОРТИҚЧА ОДАМЛАР

Америка Қўшма Штатларида мустақил ҳаёт йўлига кира бошлаган ёшлар дастлабки қадамдаёқ қаттиқ қийинчиликларга дуч келмоқдалар. Мамлакатда давом этиб келаётган чуқур кризис уларнинг меҳнат қилишлари ва дурустроқ яшашлари учун катта тўғаноқ бўлиб келмоқда. Америка ёшлари меҳнат қилиш имкониятларидан ва бошқа имтиёзлардан маҳрум бўлиб, «ортиқча одамлар» армияси сафига қўшилиб қолмоқдалар.

Статистика маълумотларидаги унча тўла бўлмаган рақамларнинг ўзидаёқ, 20-24 ёшдаги америкаликлар ўртасида ишсизлик 14.2 процентни ташкил этмоқда. Бу эса 60-йилларга қараганда деярли уч баравар кўпдир. Бироқ, статистика маълумотлари Америка Қўшма Штатларидаги кичик миллатларга мансуб ёшлар вакилларининг фожиали аҳволи тўғрисида ҳақиқий маълумотларни кўрсатмайди. Кўпчилик мутахассисларнинг фикрича, ёш негр йигит-қизлар ўртасидаги ишсизлик 50—60 процентни ташкил этмоқда.

АҚШда ишсизлик сони тобора ортиб бормоқда. Шу билан бир қаторда «ортиқча одамлар» армияси ҳам кўпайиб бораётир.

УЙ-ЖОЙ ЕТИШМАЙДИ

Рим кўчаларидан бирида шовқин-сурон, полиция автомобилларининг қулоқни қоматга келтирувчи сиреналари тинмайди. Янги қурилган уйларнинг йўлкаларида уйдан чиқарилиб ташланаётган рўзғор анжомлари, болаларнинг чинқириқ овозлари...

Бундай мудҳиш манзарани Италия шаҳарларининг янги қурилаётган уй-жой районларида кўплаб учратиш мумкин.

Шаҳарларнинг кўримсиз бараклари ва кулбаларида яшаётган, ҳеч қандай яшаш шароитларига эга бўлмаган уй-жойларда истиқомат қилаётган кишилар янги қурилган ва бўшаётган уйларга руҳсатсиз кириб олганликлари учун улар ана шундай вазиятда янги квартиралардан кувлаб чиқарилмоқдалар. Камбағаллар муниципалитет томонидан бериладиган уй-жойларни кутавериб, охири янги қурилган уйларга ижозатсиз кўчиб ўтишга мажбур бўлишган эди.

Ҳозирги кунда Италияда уй-жой проблемаси энг машаққатли ва кескин проблемалардан бири бўлиб қолди. Кишиларнинг уй-жойларга бўлган муҳтожлиги кундан-кунга ортиб бораётганлиги мамлакат аҳолисини, айниқса меҳнаткашларни қаттиқ изтиробга солмоқда.

Шуниси қизиқки, мамлакатда уй-жой етишмаётган бир пайтда пудратчилар бойлар ва пулдорлар учун мўлжаллаб энг қимматбаҳо квартираларни қуришни афзал кўрмоқдалар. Бу эса Италия шаҳарларида бўш ётган уй-жойларнинг кўпайиб кетишига сабаб бўлаётир. Бундай уйларда эса оддий меҳнаткашлар яшашга қодир эмасдирлар. Чунки, квартиралар учун тўланадиган ҳақ ҳаддан ташқари қимматдир.

Бундан ташқари, квартира эгалари уй-жой учун тўланиладиган ҳақни йил сайин бетўхтов ошириб турибдилар. Бу ҳам юз мингларча итальян оилалари учун янгидан-янги қийинчиликларни юзага келтирмоқда.

Редактор М. КОРИЕВ.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700.000. ГСП, ТОШКЕНТ, «Правда Востока» кўчаси, № 26 ✱ ТЕЛЕФОНЛАР

Коммутатор — 330249 дан 330258 гача. Эълонлар — 338142.

Р. 02735. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64583. Б. — 248.